

**VÄKIVALTAINEN
ÄÄRIAJATTELU
VERKOSSA**

Pelastakaa Lapset

© Pelastakaa Lapset 2020
Toimittanut Rosa Haavisto
Tuotettu opetus- ja kulttuuriministeriön tuella

Yhteydenotot:
radicalweb@pelastakaalapset.fi
pelastakaalapset.fi/radicalweb

VÄKIVALTAINEN ÄÄRIAJATTELU MURENTAA LAPSEN HYVINVOINTIA JA OIKEUKSIA

Jokaisella maailman lapsella ja nuorella on lähtökohdistaan ja taustastaan riippumatta yhtäläinen oikeus turvalliseen elämään ja hyvinvointia tukevaan kasvuympäristöön. Aikaamme värittävät uudenlaiset yhteiskunnalliset ja kansainväliset jännitteet. Kärjistynyt keskusteluympäristö ja vihapuheen lisääntyminen luovat pohjaa lasten oikeuksia ja hyvinvointia uhkaavalle aatteelliselle väkivallalle.

Väkivaltainen ääriajattelu vaikuttaa lapsiin ja nuoriin monin tavoin. Vihapuhe murentaa kohteensa hyvinvointia, turvallisuudentunnetta ja luottamusta viranomaisiin, erityisesti lapsilla, jotka jo ennestään ovat haavoittuvassa asemassa. Häirinnän ja väkivallan kohteeksi joutuminen tai sen todistaminen ovat lapsille ja nuorille erityisen traumaattisia kokemuksia. Nuoret ovat myös kohderyhmä, johon kaikki väkivaltaiset ääriilikkeet kohdistavat propagandaa ja rekrytointia.

Suomen valtio on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen nojalla sitoutunut suojelemaan lapsia kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta. Väkivaltaista ääriajattelua vastustetaan parhaiten rakentamalla mahdollisimman tasa-arvoista ja osallistavaa yhteiskuntaa ja puuttamalla määrätietoisesti ääri-ilmiöihin.

Tämä materiaali on suunnattu nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille ja vanhemmille. Materiaalista löydät tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja ääriajattelusta sekä siitä, millaisia vaikutuksia sillä on lapsen ja nuoren hyvinvoinnille, ja mikä suojaa haitallisten ajatusmallien omaksumiselta. Materiaalissa paneudutaan etenkin siihen, miten nämä monimutkaiset ilmiöt ilmenevät verkossa.

Toivomme, että tämä materiaali tarjoaa sinulle paitsi tietoa väkivaltaisesta ääriajattelusta, myös välineitä ymmärtää ja kohdata mustavalkoisiin ajatuksiin sonnustautuneita nuoria. Arvostavalla, kuuntelevalla ja kunnioittavalla kohtaamisella on valtava vaikutus. Ihan meille kaikille.

Hanna Markkula-Kivisilta

Pääsihteeri
Pelastakaa Lapset

SISÄLTÖ

VÄKIVALTAINEN ÄÄRIAJATTELU MURENTAA LAPSEN HYVINVOINTIA JA OIKEUKSIA	3
TIIVISTELMÄ	5
ALUKSI	6
OSA 1	
Väkivaltainen radikalisoituminen ja ääriajattelu	8
Väkivaltaiset ääriilikkeet Suomessa	8
Mistä väkivaltainen radikalisoituminen johtuu?	11
<i>Työntävät ja vetävät tekijät</i>	11
<i>Epäoikeudenmukaisuuden kokemusten kautta oikeutetaan väkivallan käyttöä</i>	12
<i>Ideologia tarjoaa vastauksia ja sosiaalisen merkityksen</i>	12
<i>Sosiaaliset verkostot toimivat liimana</i>	12
<i>Mikä suojaa väkivaltaiselta radikalisoitumiselta?</i>	13
Mikä on verkon rooli väkivaltaisessa radikalisoitumisessa ja ääriajattelussa?	14
<i>Sisältökuplat ja tunteisiin vetoaminen</i>	15
<i>Verkkoviha</i>	16
Väkivaltaisen ääriajattelun vaikutukset lapsiin ja nuoriin	18
OSA 2	
Havaintoja verkosta	20
<i>Verkko kaikukammiona</i>	21
<i>Väkivaltapuheen normalisoiminen</i>	23
<i>Verkkoviha ja vihapuhe vs. sananvapaus</i>	24
Radicalweb-hanke	26
Vinkkejä kasvattajille	27
LOPUKSI	28
LISÄTIETOA	29
TÄYDELLINEN LÄHDELUETTELO	30

TIIVISTELMÄ

Väkivaltainen radikalisoituminen ja väkivaltainen ääriajattelu uhkaavat lapsen oikeuksia ja hyvinvointia. Ne ovat myös nykypäivän globaalissa maailmassa yhä toistuvampia puheenaiheita, ja ainakin osasyynä tähän on verkko: sen käytön yleistymisen myötä informaation reaaliaikainen jakaminen ja hierarkiaton viestintä on mahdollistunut. Sosiaalisen median avulla väkivaltaiset ääriliikkeet onnistuvat tavoittamaan potentiaalisia kannattajia laajalti ja levittämään väkivallan käyttöä normalisoivaa propagandaansa.

Väkivaltainen ääriajattelu on luonteeltaan jäykkää ja kärjistetyn mustavalkoista ja siihen liittyy joustamattomia käsityksiä oikeasta ja väärästä, meistä ja muista. Se vastustaa moninaisuutta, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja yleisiä oikeusvaltion periaatteita. Tyypillistä ääriajattelussa on, että oma aatemaailma nähdään ylivermaisena ja muut ideologiat väärinä ja jopa valheellisina. Väkivaltaista ääriajattelua ei voida typistää mihinkään tiettyyn ideologiaan, uskontoon tai arvomaailmaan, vaan se on seurausta monista eri tekijöistä. Ääriajattelu rakentuu kuitenkin aina saman kaavan kautta: jihadistin ja uusnatsin maailmankuvalla on rakenteellisesti sama pohja.

Väkivaltainen ääriajattelu voi näyttäytyä paitsi fyysisenä väkivaltana myös esimerkiksi vihapuheena tai propagandan levittämisenä. Verkkoympäristössä väkivaltainen ääriajattelu näkyy etenkin jälkimmäisten kautta. Verkossa väkivallan käyttöä legitimoidaan ja normalisoidaan väkivaltaisella puheella, jota kohdistetaan etenkin vähemmistöryhmiin, esimerkiksi maahanmuuttajiin ja seksuaalivähemmistöihin. Netissä muodostuu samanmielisten ihmisten jakamia sosiaalisia verkostoja, joissa väkivaltaisia ja tiettyjä ihmisryhmiä dehumanisoivia eli epäinhimillisiä mielipiteitä voidaan ilmaista ilman vastustusta. Tämä synnyttää niin kutsutun kaikukammion, jossa väkivaltaiset ajatukset ovat hyväksytyjä ja niiden ilmaisemiseen kannustetaan.

Konfliktialueilla eläneet tai kriisialueilta palaavat lapset ja nuoret ovat väkivaltaisen radikalisoitumisen suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa, mutta väkivaltaisen ääriajattelun vaikutukset ulottuvat yhteiskunnassa myös huomattavasti laajemmalle. Ääriliikkeen välittömässä vaikutuspiirissä tai sen sisällä kasvaminen on haitallista lapsen ja nuoren tasapainoiselle kehitykselle. Ääriajattelun tuottamat kapeat sosiaaliset mallit vaarantavat lapsen tai nuoren normaalin psykososiaalisen ja kognitiivisen kehityksen, ja uhkaavat lisäksi hänen oikeuttaan turvaan, tasa-arvoon ja yleiseen hyvinvointiin. Moninaisuutta vastustava, ahdamielinen ääriajattelu vaarantaa lapsen oikeuden sellaiseen kasvuympäristöön, joka tukee yksilöllistä kehitystä sekä moraalista ja vastuuntuntoista kasvua yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseneksi.

ALUKSI

Väkivaltainen radikalisoituminen ja ääriliikkeiden toiminta on tullut viime vuosina aiempaa näkyvämmäksi. Sosiaalisen median räjähdysmäinen kasvu on lisännyt viha- ja väkivaltapuhetta huomattavasti. Tämän lisäksi vaihtoehtoiset totuudet ja valeuutiset ovat saaneet yhä enemmän näkyvyyttä, ja niitä on myös levitetty ammattimaisesti. Tämä kaikki on omiaan lisäämään eri väestöryhmien välistä vastakkainasettelua ja yhteiskunnan polarisaatiota¹. Polarisoitumisen seurauksena ihmisten turvattomuuden tunne kasvaa, mikä voi luoda pohjaa aatteelliselle väkivallalle, jota viha- ja väkivaltapuhe normalisoi. Kun yhteiskunnallinen tilanne on jyrkästi polarisoitunut ja räjähdysaltis, luo se kasvupohjaa väkivaltaiselle ääriajattelulle.

Ääriliikkeet kohdistavat propagandaansa verkossa etenkin nuoriin, koska he paitsi käyttävät verkkoa vanhempia sukupolvia enemmän, ovat he myös sosiaalisille vaikutuksille alttiissa kehitysvaiheessa. Erityisesti nuoruuteen elämänvaiheena liittyy paljon epävarmuustekijöitä, kuten oman identiteetin rakentamista ja perheestä irtautumista. Nuoruusiän ajattelulle on tyypillistä ehdottomuus ja mustavalkoisuus, minkä vuoksi ääriliikkeiden jyrkkä retoriikka voikin vedota moneen nuoreen. Iän myötä kognitiiviset eli ajatteluun liittyvät taidot kehittyvät ja ajattelu muuttuu joustavammaksi, mutta juuri tämän takia mustavalkoisesti ajatteleva nuori on erityisen hedelmällinen kohde ääriliikkeen vaihtoehdottomalle propagandalle. Nuoruusiässä aivojen voimakkaita impulsseja säätelevät mekanismit eivät ole vielä täysin kehittyneet, mikä voi lisätä väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. Etenkin marginalisoidussa asemassa olevat, yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet nuoret ovat ääriliikkeille otollinen kohde, koska vaihtoehtojen puute ja toivottomuus voivat ajaa nuorta etsimään uusia mahdollisuuksia ja sitä kautta omaksumaan äärimmäisiä ideologioita.

Väkivaltainen ääriajattelu rikkoo lapsen oikeuksia ja vahingoittaa tämän hyvinvointia. Jo vuonna 1959 hyväksytyssä YK:n Lapsen oikeuksien julistuksessa sanotaan:

”Lasta tulee suojella sellaisilta toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia rodulliseen, uskonnolliseen tai muunlaiseen syrjintään. Häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, kansojen välisen ystävyyden, rauhan ja yleismaailmallisen veljeyden hengessä – –.”
(periaate 10)

Myöhemmin Lapsen oikeuksien julistuksen pohjalta on laadittu YK:n yleissopimus Lapsen oikeuksista eli Lapsen oikeuksien sopimus, LOS. Se on lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, jonka tärkein tavoite on taata jokaiselle maailman lapselle keskeiset oikeudet mm. terveyteen, koulutukseen, tasa-arvoon ja turvaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen yhtenä ohjaavana periaatteena on syrjimättömyys: lasta ei saa syrjiä tai asettaa eriarvoiseen asemaan tämän rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen, etnisen tai sosiaalisen alkuperän, varallisuuden, vammaisuuden, syntyperän tai muun seikan perusteella. Lapsen oikeuksien sopimuksen ohjaavien periaatteiden mukaisesti jokaisella lapsella on myös yhtäläinen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Väkivaltainen ääriajattelu vahingoittaa lapsen oikeutta tasa-arvoiseen kohteluun ja turvalliseen kasvuympäristöön, joka tukee lapsen yksilöllistä kehitystä vastuuntuntoiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

¹Polarisaatiolla tarkoitetaan ajatusten ja/tai ilmiöiden etäntymistä toisistaan ja kärjistymistä ääripäihin. Ajatusrakennelmana se pohjautuu vahvaan kahtiajakoon: meihin ja muihin.

Vaikka radikalismi ja poliittinen väkivalta eivät ole uusia ilmiöitä, on väkivaltainen radikalisoituminen nykyisellään kuitenkin tutkimusalueena suhteellisen tuore², etenkin Suomessa. Väkivaltainen ääriajattelu ja radikalisoituminen saavat uusia ilmenemismuotoja verkossa ja sosiaalisen median kanavia käytetään sen levittämiseen, mitä myös huomioidaan enenevässä määrin aihepiirin tutkimuksessa. Tämän katsauksen tavoite on tarjota tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja ääriajattelusta kokoamalla yhteen mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa väkivaltaisen radikalisoitumisen kentältä. Katsaus on toteutettu osana Pelastakaa Lapset ry:n *RadicalWeb*-hanketta, jonka tavoitteena on lisätä ymmärrystä väkivaltaisesta ääriajattelusta ja sen ilmenemisestä verkossa. Hankkeessa on tehty selvitystyötä suomalaisessa verkossa, ja tässä katsauksessa peilataan sen tuottamia havaintoja ajankohtaiseen ja perusteltuun tutkimustietoon.

Tämän katsauksen ensimmäinen osa pureutuu tutkimustietoon esitellen keskeisimmät tieteen tekemät havainnot väkivaltaisen ääriajattelun kentältä: mitä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja ääriajattelusta tiedämme, mikä siihen voi johtaa ja toisaalta minkälaisia ovat siltä suojaavat tekijät. Katsauksen toinen osa koostuu *RadicalWeb*-hankkeessa tehdyn selvitystyön hedelmistä. Keskiössä on se, minkälaisia havaintoja selvitystyö on tuottanut, miten väkivaltainen ääriajattelu ja radikalisoituminen näkyy suomalaisessa verkossa, ja miten nämä havainnot peilautuvat tutkimustietoon.

²ks. Kundnani, 2012.

OSA 1 - VÄKIVALTAINEN RADIKALISOITUMINEN JA ÄÄRIAJATELU

Ääriajattelu kuvaa sellaista ajatusmaailmaa, joka on luonteeltaan korostuneen jyrkkä, mustavalkoinen ja ehdoton. Siihen liittyy tyypillisesti jäykkiä ja joustamattomia käsityksiä oikeasta ja väärästä, mikä ilmenee sosiaalisessa todellisuudessa karkeina yleistävinä luokitteluina ja vahvoina ryhmäerotteluina, kuten ajatuksena ”meistä” ja ”muista”. Ääriajatteluun taipuvainen mieli ei taivu sosiaalisen maailman monimutkaisuuden hyväksymiseen, vaan useimmiten turvautuu kankeisiin ja tiukkarajaisiin kategorisointeihin ja yksioikoisiin totuuksiin.

Väkivaltainen ekstremismi eli väkivaltainen ääriajattelu tarkoittaa ideologialla ja aatemaailmalla perusteltua väkivallan käyttöä, sillä uhkaamista ja siihen kannustamista.³ Väkivaltaisessa ääriajattelussa äärimmäiset keinot, eli väkivallan käyttö, nähdään oikeutettuna oman maailmankuvan ja arvomaailman kautta. Väkivaltainen ääriajattelu vastustaa tyypillisesti moninaisuutta, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja yleisiä oikeusvaltion periaatteita. Tavanomaista on myös, että oma aatemaailma nähdään yliveritaisena, ja muut ideologiat väärinä ja valheellisina. Väkivaltaista ääriajattelua ei voida tyypistää mihinkään tiettyyn ideologiaan, uskontoon tai arvomaailmaan, vaan se on seurausta monista eri tekijöistä.

Väkivaltainen radikalisoituminen kuvaa prosessia, joka voi johtaa väkivaltaiseen ekstremismiin eli väkivaltaiseen ääriajatteluun. Väkivaltainen radikalisoituminen on kuitenkin aina yksilöllinen prosessi, johon vaikuttaa useat eri psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Se ei myöskään ole lineaarinen tapahtumaketju, jolla on tietty alku- ja loppupiste, vaan pikemminkin monimutkainen ja -suuntainen prosessi, joka voi johtaa tai olla johtamatta väkivaltaisesti motivoituneeseen toimintaan.

Radikalismi kuvaa sellaista ajattelutapaa ja -toimintaa, joka tähtää yhteiskunnan perin pohjaiseen muutokseen. Äärimmäiset keinot saatetaan nähdä mahdollisina muutoksen aikaansaamiseksi. Radikalismiin ei tyypillisesti kuulu väkivaltaan kannustaminen, vaikkakin väkivaltaisen keinot saatetaan nähdä hyväksytyinä. Radikalismilla voi kuitenkin olla myös positiivisia vaikutuksia ja se voi toimia yhteiskuntaa eteenpäin vievänä voimana. Esimerkiksi monet nykypäivänä itsestäänselvyyksinä pitämämme asiat, kuten naisten äänioikeus tai viisipäiväinen työviikko, ovat aikoinaan olleet radikaaleja ajatuksia. Uhkaavaksi radikalismi muuttuu silloin, kun omia aatteita ollaan valmiita edistämään väkivallan keinoin. Tällöin on kyse väkivaltaisesta ekstremismistä. Tämän selvityksen keskiössä on väkivallan käytön hyväksyvä ja/tai siihen kannustava ääriajattelu.

Väkivaltainen radikalisoituminen on aina monen tekijän summa. Se on monimutkainen prosessi johon ei ole yhtä helppoa selitystä.
Kuva: Tussitaikurit Oy

³ Sisäministeriö, 15/2016.

Väkivaltaiset ääriliikkeet Suomessa

Tässä luvussa esitetyt yhteenvedot on laadittu kartoituksen kirjoittamishetkellä (2019) saatavilla olleen tuoreimman datan pohjalta. Luvun väitteet pohjautuvat Sisäministeriön vuosittain julkaisemaan Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaukseen. Ensimmäinen tilannekatsaus on julkaistu vuonna 2013. Tuorein katsaus puolestaan on vuodelta 2018, ja sen sisältämät luvut pohjautuvat vuoden 2017 tilastoihin. Tämän luvun yhteenvedoissa on hyödynnetty julkaisuja usean vuoden ajalta.

Väkivaltainen ääriajattelu ja sen motivoima väkivaltainen toiminta on viime vuosina lisääntynyt. Ääriliikkeet ovat saaneet enemmän näkyvyyttä sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa, jossa niiden jyrkän ehdoton retoriikka tavoittaa yhä useampia ihmisiä. Väkivaltaisen ääriajattelun lisääntyminen ilmenee paitsi medianäkyvyyden kasvun kautta myös esimerkiksi poliisin rikostilastoista. *Ekstremististen rikosten* (eli väkivaltaisen ääriajattelun rikosoikeudelliset piirteet täyttävien rikostapausten) määrä on viisinkertaistunut neljässä vuodessa.⁴ Samalla, kun väkivaltainen ääriliikehdintä on kansallisella tasolla kasvanut, se on myös keskittynyt yhä selvemmin muutaman liikkeen harjoittamaksi.⁵ Toimintaansa ovat maltillistaneet huomattavasti viime vuosikymmenen aikana esimerkiksi radikaaliin eläinoikeusliike ja ympäristöliike, joiden toiminta tänä päivänä kanavoituu pääosin kiihottomia reittejä pitkin.⁶ Näiden liikkeiden edustamien aatteellisten näkemysten voidaan nähdä ainakin jossain määrin valtavirtaistuneen, mikä lienee vaikuttanut toimintamallien muutoksiin. Radikaali äärioikeisto on sen sijaan kasvattanut näkyvyyttään viime vuosina huomattavasti.⁷ Niin kutsuttu *Euroopan pakolaiskriisi*⁸ vaikutuksineen on yksi tekijä radikaalin äärioikeiston lisääntyneen aktiivisuuden taustalla. Tämän seurauksena myös radikaalin ääriivasemmiston toiminta on ollut aiempaa aktiivisempaa, koska sen toiminnalle on tyyppistä radikaalin äärioikeiston haastaminen.⁹

Suomessa toimivat väkivaltaiset ääriliikkeet voidaan luokitella karkeasti neljään ryhmään:

- 1) väkivaltaiseen äärioikeistoon
- 2) väkivaltaiseen ääriivasemmistoon
- 3) radikaaleihin vaihtoehtoliikkeisiin
- 4) väkivaltaisiin uskonnollisiin ääriliikkeisiin.

Väkivaltainen äärioikeisto on Suomessa melko hajanainen, useista eri toimijoista koostuva, mutta kuitenkin laajalle leviittänyt ryhmittymä. Aatteellisella tasolla se ei vaikuta olevan erityisen jäsentynyt, vaikkakin perusperiaatteet ovat eri toimijoiden kesken jaettuina. Tyyppillisimmin äärioikeistolainen väkivaltainen toiminta on rasististen skinhead-ryhmien harjoittamaa, mikä näkyy pääosin katuväkivaltana sekä viha- ja väkivaltapuheena.¹⁰ Viranomaisten tietoon ja poliisin rikostilastoihin asti päätyvät tapaukset liittyvät useimmiten pahoinpitelyihin ja kansanryhmää vastaan kiihottamiseen.¹¹ Vuonna 2017 näitä tunnistettiin noin 50.¹²

Vaikka aktiivisesti väkivaltaista toimintaa harjoittava joukko on suhteellisen pieni, on äärioikeistolaisella ja maahanmuuttovastaisella aatteella huomattavasti tätä suurempi määrä passiivisia kannattajia. Tämä näkyy etenkin äärioikeistolaisen verkkoviestinnän runsaudessa ja sosiaalisen median kanavilla, joissa äärioikeistolaisilla ryhmillä on huomattavasti niin sanottuja ”katuaktiiveja” enemmän kannattajia.¹³ Äärioikeistomielisillä sosiaalisen median foorumeilla käydään rajun polarisoivaa keskustelua, joka pitää sisällään myös väkivaltaa oikeuttavia ja ihannoivia piirteitä.

Näkyvin äärioikeistolainen toimija Suomessa on jo pitkään ollut kansallissosialistinen Pohjoismainen Vastarintaliike (PVL), jonka virallinen toiminta on kuitenkin viime vuosina ollut vaakalaudalla Poliisihallituksen nostaman kanteen johdosta. Oikeus on päätöksessään määrännyt PVL:n lakkautettavaksi kommentoiden seuraavasti: ”Liike panettelee ja solvaa kansanryhmiä, levittää vihapuhetta ja käyttää väkivaltaa sekä kannustaa kannattajiaan väkivallan ja häirinnän käyttöön vihollis-

⁴ Sisäministeriö, 24.2.2015; Sisäministeriö, 13/2018.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ jolla viitataan vuosien 2014 ja 2015 aikana Eurooppaan pyrkineiden turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun

⁹ Sisäministeriö, 13/2018.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

siksi väitettyjä tahoja kohtaan.”¹⁴ PVL on valittanut päätöksestä hovioikeuteen. Toistaiseksi PVL on kuitenkin toimintakiellossa.

Väkivaltaisen äärivasemmiston toiminta Suomessa ei tyypillisesti ole erityisen pitkälle jäsentyntä. Luonteeltaan se on suurelta osin anarkistista ja etenkin viime vuosina keskittynyt yhä vahvemmin radikaaliin antifasistiseen toimintaan, eli vastustamaan äärioikeistolaista liikehdintää, pääasiallisena kohteenaan PVL.¹⁵ Radikaalin äärivasemmiston toiminta onkin näkyvintä juuri äärioikeistoon suunnatuissa vastamielenosoituksissa. Viranomaisten tietoon ja poliisin rikostilastoihin asti päätyi vuonna 2017 noin 20 tapausta, jotka liittyivät tällöin pääosin Helsingissä järjestettyihin mielenosoituksiin ja niiden yhteydessä ilmenneeseen mielenosoitusväkivaltaan, kuten pahoinpitelyihin ja laittomiin uhkauksiin.¹⁶

Väkivaltaista radikaalia vaihtoehtoliikehdintää edustavat esimerkiksi radikaalit eläinoikeusliikkeet ja ympäristöliikkeet. Etenkin ympäristöliike oli 2000-luvun alkupuolella aktiivinen ja keskittyi ensisijaisesti vastustamaan ydinvoimaa. 2010-luvulle siirryttäessä sen toiminta on maltillistunut huomattavasti, eikä väkivalta ole ollut osa toimintarepertuaaria. Niin ikään 2000-luvun alussa aktiivisesti vaikuttanut radikaali eläinoikeusliike on pitkälti passivoitunut ja sen tekemät laittomat iskut ovat loppuneet lähes kokonaan.

Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ääriliikehdintä ei liity ainoastaan tiettyihin uskonnollisiin liikkeisiin, vaan yleisesti ottaen jokaisen uskomusjärjestelmän sisältämiä laajoja merkityskartastoja voidaan käyttää väkivaltaisen toiminnan perusteena. Suomessa väkivaltainen uskonnollinen ääriajattelu liittyy kuitenkin useimmin radikaali-islamiin.¹⁷ Vuonna 2017 Turussa tapahtui puukotusisku, joka oli Suomen ensimmäinen radikaali-islamien motivoima terroriteko. Iskussa kuoli kaksi henkilöä ja loukkaantui useita. Tällaiset teot ovat kuitenkin Suomen mittakaavassa äärimmäisen harvinaisia. Tyypillisimpiä uskonnolla perusteltuja ekstremistisiä rikoksia ovat sisäministeriön tilastojen mukaan laittomat uhkaukset ja pahoinpitelyt, jotka ilmenevät pääsääntöisesti shiia- ja sunnimuslimien välisinä yhteenottoina tai maltillisempien maahanmuuttajien ja radikaali-islamistien välisinä kahakoina.¹⁸

Lähi-idän epävakaa tilanne ja Syyrian pitkään jatkunut sisällissota ovat nostaneet radikaali-islamien näkyvästi mediamylläkkään keskiöön. Lähi-idän konfliktin heijastevaikutukset ovat lisänneet uskonnolla perusteltujen väkivaltainen tekojen uhkaa myös Suomessa, mikä ilmenee esimerkiksi kotoperäisen radikalisoitumisen lisääntymisenä.¹⁹ Oman osansa yhtälöön tuovat myös niin kutsutut vierastaistelijat, eli Suomesta tai muualta Euroopasta konfliktialueille matkustaneet henkilöt. Suojelupoliisin mukaan Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktialueille on matkustanut ainakin 80 henkilöä, todennäköisesti enemmänkin.²⁰ Tämä konfliktialueille matkustaneiden joukko on hyvin moninainen, eikä siitä voi tehdä kovinkaan luotettavia yleistyksiä. On kuitenkin kiistatonta, että konfliktialueelta Suomeen palaavat henkilöt kuuluvat väkivaltaisen ekstremismin näkökulmasta riskiryhmään.²¹

Lähteet:

Malkki, L., & Saarinen, J. (2019). Jihadistinen liikehdintä Suomessa. Sisäministeriön julkaisu, 14/2019.

Malkki, L., & Pohjonen, M. (2019). Jihadistinen verkkoviestintä ja Suomi. Sisäministeriön julkaisu, 15/2019.

Sallamaa, D. (2018). Ulkoparlamentaarinen äärioikeistoliikehdintä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa. (Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisu, 97/2018). Helsingin Yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.

Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Sisäministeriön julkaisu 13/2018.

¹⁴ Ibid., s. 20.

¹⁵ Sisäministeriö, 13/2018.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Sisäministeriö, 14/2019.

²⁰ Sisäministeriö, 13/2018, s. 24.

²¹ Sisäministeriö, 14/2019.

MISTÄ VÄKIVALTAINEN RADIKALISOITUMINEN JOHTUU?

Väkivaltaisen radikalisoitumisen taustalla voidaan havaita tiettyjä toistuvia teemoja, mutta yhtä kaiken kattavaa selitystä ei ole. Suurin osa maailman ihmisistä ei koskaan käytä väkivaltaa tarkoitusperiensä edistämiseksi, vaikka elämäntilanne tai lähtökohdat tuntuisivat kuinka toivottomilta. Toisaalta väkivalta voi tuntua jollekin ainoalta mahdolliselta keinolta sellaisessa elämäntilanteessa, joka ulkopuolisen silmin näyttää tavanomaiselta ja tasapainoiselta.

Sosiaalinen ympäristö ohjaa yksilön toimintaa tarjoten erilaisia vaikuttimia ja toimintamalleja, mikä vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaiseen toimintaan ihminen ajatuksensa ja energiansa kanavoii. Vaikka yksilö täyttäisikin monet radikalisoitumisen tunnusmerkit, ei tämä kuitenkaan väistämättä ajaudu radikaaliin ääriliikkeeseen, vaan suunta voi olla myös toinen. Onkin siis ensiarvoisen tärkeää muistaa, että radikalisoituminen on *hyvin marginaalinen ilmiö*, eikä yhdenkään radikalisoituneen polku ole samanlainen. Väkivaltainen radikalisoituminen on lukuisten erilaisten sosiaalisten, psykologisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden summa, ja siten aina monimutkainen prosessi.

→ **Väkivaltainen radikalisoituminen on hyvin marginaalinen ilmiö eikä yhdenkään radikalisoituneen polku ole samanlainen.**

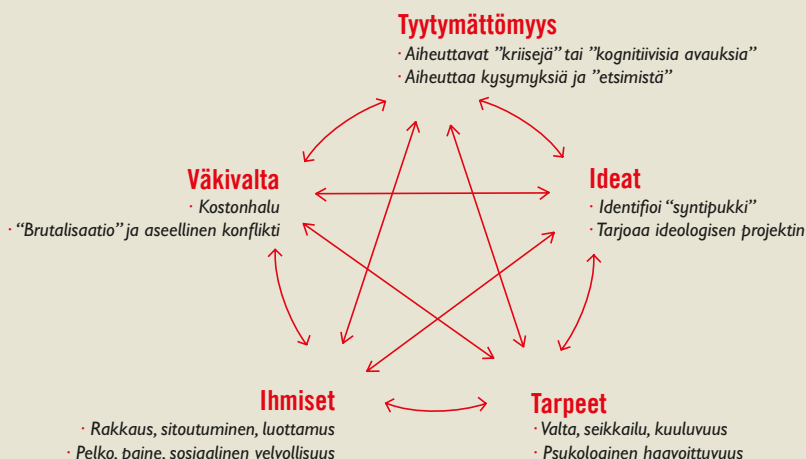
Työntävät ja vetävät tekijät

Radikalisoitumiseen altistavia tekijöitä voidaan tarkastella erilaisten **työntävien** ja **vetävien tekijöiden** kautta. Ensimmäisellä viitataan sellaisiin seikkoihin, jotka ikään kuin työntävät yksilöä yhteiskunnan ulkopuolelle ja tätä kautta ajavat hakemaan merkityksellisyyden kokemuksia muualta, esimerkiksi marginaalisten väkivaltaisten ääriyhmittymien parista. Epäoikeudenmukaisuuden kokemus ja syrjintä, vieraantuneisuuden tunne, henkilökohtaiset menetykset, erilaiset psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat sekä viranomaisten epäreiluna koettu toiminta ovat tekijöitä, joiden voidaan nähdä sysäävän yksilöä yhteiskunnan reunamille ja kohti radikaaleja ääriliikkeitä. Yhteenkuuluvuuden ja merkityksellisyyden tunteen kaipuu, sosiaaliset verkostot, karismaattinen johtaja, tietty status tai jännityksen hakeminen ovat puolestaan seikkoja, joiden kautta ääriliikkeet voivat vedota ja vetää yksilöä puoleensa.

Suuri osa edellä mainituista tekijöistä linkittyy kuitenkin myös normaaliin nuoruuteen ja inhimilliseen elämään ylipäänsä, eli tämän kaltaisen jaottelun ennustearvo väkivaltaisen radikalisoitumisen kannalta on suhteellisen pieni. Erilaisten vaikuttimien tunnistaminen antaa kuitenkin arvokasta tietoa radikalisoitumisesta ilmiönä ja lisää ymmärrystä sen monimutkaisesta luonteesta. Tutkijat ovat hahmottaneet väkivaltaista radikalisoitumista aiheuttavia tekijöitä ja niiden moninaisuutta esimerkiksi seuraavan kaavion avulla:

MIKÄ AJAA VÄKIVALTAISTA RADIKALISAATIOA?

Tiivistelmä akateemisesta kirjallisuudesta

Lähde: Peter R. Neumann, *Der Terror ist unter uns: Radikalisierung und Dschihadismus in Europa* (Berlin: Ullstein, 2016)

PÄÄKOHDAT

- Radikalisatio on prosessi
- Ei ole yhtä yksittäistä vaikuttajaa, tekijää tai kaavaa.
- Jokaisen tekijän suhteellinen tärkeys vaihtelee kontekstin ja yksilön mukaan.

Epäoikeudenmukaisuuden kokemusten kautta oikeutetaan väkivallan käyttöä

Radikaloitumisen taustalla on usein voimakkaita **epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia**. Nämä ovat tyypillisesti syntyneet pitkän ajan kuluessa. Ne ovat yhtäältä henkilökohtaisia ja toisaalta kytkeytyvät laajemmin siihen sosiaalisen, etniseen tai uskonnolliseen ryhmään, jota yksilö edustaa. Tutkimuksissa tärkeäksi tekijäksi on todettu *koettu epäoikeudenmukainen asema* eli kokemus siitä, että omalla viiteryhmillä on vähemmän kuin sillä kuuluisi olla. Tämä on jopa merkittävämpi tekijä väkivaltaisen radikalisoitumisen taustalla kuin henkilökohtainen kokemus siitä, että ensisijaisesti itsellä on vähemmän kuin kuuluisi olla (esimerkiksi taloudellisia resursseja, poliittista valtaa, ylipäänsä mahdollisuuksia). Olennaista näissä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksissa on nimenomaan niiden *suhteellisuus*, eli ne eivät välttämättä vastaa asioiden todellista tilaa, vaan perustuvat puhtaasti yksilön kokemuksille oman sisäryhmänsä asemasta ja arvostuksesta yhteiskunnassa. Nämä epäoikeudenmukaisuuden kokemukset toimivat polttoaineena yhteiskunnalliselle kritiikille ja vallalla olevan statushierarkian kyseenalaistamiselle. Koetut epäkohdat myös kannustavat ja oikeuttavat toimimaan tilanteen muuttamiseksi. Väkivalta voi tuntua toimivan tämän muutoksen keinona ja ratkaisuna tarjoten myös koston mahdollisuuden. Tutkimuksissa on todettu, että yksilön kokemuksilla epäoikeudenmukaisuudesta sekä nöyryytyksi tulemisesta on ylipäänsä vahva yhteys väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Ideologia tarjoaa vastauksia ja sosiaalisen merkityksen

Usein radikalisoitumisen taustalla vaikuttaa ihmisen tarve ymmärtää ympäröivää maailmaa ja saada vastauksia elämän suuriin kysymyksiin. Radikaalit **ideologiat** tarjoavat yksinkertaisia ja helppoja vastauksia vaikeisiin ja monimutkaisiin kysymyksiin, minkä vuoksi ne voivatkin vedota vastauksia epätoivoisesti etsiviin ihmisiin. Epätietoisuus aiheuttaa epämiellyttävää halitsemattomuuden tunnetta, johon jaettu ideologinen näkemys luo selkeyttä antaen valmiita vastauksia. Ytimessä vaikuttaa ihmisen perustavanlaatuisen tarve yhdenmukaiseen ja ristiriidattomaan maailmankuvaan ja taipumus hakeutua sellaiseen sosiaaliseen ympäristöön, joka ei ole lähtökohtaisesti ristiriidassa omien arvojen ja ajatusten kanssa.²² Radikaalin ideologian kautta tarjolla on myös uusi identiteetti ja sosiaalinen merkitys, mikä tarjoaa kätevän ulospääsyn vaikeiden kysymysten kanssa painivalle ihmiselle. Näin se vastaa myös perustavanlaatuisiin psykologisiin tarpeisiin sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta ja merkityksellisyydestä. Ääriliikkeet vetoavatkin usein juuri tähän inhimilliseen sosiaaliseen tarpeeseen.

Sosiaaliset verkostot toimivat liimana

Sosiaaliset suhteet ovat yksi ratkaisevimmista vaikuttimista väkivaltaisessa radikalisoitumisessa. Yhteenkuuluvuuden tunne ja merkityksellisyyden kokemus ovat yleisinhimillisiä tarpeita, joita merkitykselliset ryhmäjäsennydet ja sosiaaliset suhteet tarjoavat. Monet saattavat ajautua väkivaltaisen ääriajattelun pariin juuri sosiaalisten verkostojensa kautta esimerkiksi ystävien tai sukulaisten innoittamina. Toisaalta sosiaalisten kontaktien vähyyden ja kaipuun voi ajaa radikaalin ääriliikkeen jäseneksi. Ääriliikkeen kautta saadut tai sen pariin ajaneet sosiaaliset suhteet sitovat yksilön vahvasti liikkeeseen. Liimana voi toimia koettu positiivinen yhteenkuuluvuus ja luottamus tai päinvastaisesti velvollisuuden tunne, pakko tai jopa pelko: joskus yksilö jää vasten tahtoaan ääriliikkeeseen, koska pelkää henkensä tai läheistensä hengen ja hyvinvoinnin puolesta.

→ **Erilaisilla radikalisoitumista kuvaavilla malleilla pyritään kuvaamaan erittäin monimutkaista ilmiötä, ja mallien kompleksisuus on tärkeä osoitus myös radikalisoitumisen monisyisestä luonteesta.**

Monet tässäkin mallissa mainituista tekijöistä liittyvät inhimillisiin perustarpeisiin, eikä niiden perusteella voi tehdä vedenpitäviä päätelmiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen johtavista syy-seuraussuhteista. Erilaisilla radikalisoitumista kuvaavilla malleilla pyritään kuvaamaan erittäin monimutkaista ilmiötä, ja mallien kompleksisuus on tärkeä osoitus myös radikalisoitumisen monisyisestä luonteesta. Tässä mutkikkaassa yhtälössä vaikuttavat yhtäältä edempänä mainittujen kaltaiset altistavat tekijät ja toisaalta erilaiset suojaavat tekijät.

Mikä suojaa väkivaltaiselta radikalisoitumiselta?

Yksi merkittävä näkökulma radikalisoitumiseen liittyy suojaaviin tekijöihin. Tällöin puhutaan usein *resilienssistä*, jolla tarkoitetaan psyykkistä palautumiskykyä. Tutkimus osoittaa, että myönteisten ominaisuuksien ja taitojen (ts. resilienssin) vahvistaminen on tehokkaampi tapa vaikuttaa nuoren kehitykseen, kuin haitallisten toimintamallien muuttaminen. Tämä pätee myös väkivaltaisen radikalisoitumisen kysymyksissä. Suojaavat tekijät ovat niitä, jotka tukevat nuoren tasapainoista kehitystä ja psyykkistä hyvinvointia sekä edistävät sosiaalista kiinnittymistä yhteiskuntaan. Esimerkiksi myönteiset ihmissuhteet ja merkityksellisyyden kokemus ovat keskeisiä suojaavia tekijöitä. Myös sellaiset yksilölliset tekijät, kuten vuorovaikutustaidot, itsesäätely- ja kognitiiviset kyvyt, vaikuttavat positiivisesti nuoren kykyyn hahmottaa ympäröivää maailmaa. Radikalisoitumiselta suojaavat tekijät eivät tietenkään rajoitu vain yksilöön, vaan kuten koko radikalisoitumisilmiö, kyseessä on paljon moniulotteisempi kokonaisuus. Sosiaalisella tasolla kaveri- ja perhesuhteet ovat merkityksellisiä suojaamismekanismia, jotka vahvistavat nuoren sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja ja kokemusta omasta toimijuudesta. Itseluottamus ja itsesäätelytaidot muotoutuvat lähimmissä merkityksellisissä ihmissuhteissa ja tukevat nuoren autonomiaa ja kykyä itsenäiseen ajatteluun. Sosioemotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset taidot yleisestikin vähentävät alttiutta ulkoisten yllätyksien omaksumiselle.

Lähteet:

- Della Porta, D., & LaFree, G. (2012). Processes of Radicalization and De-radicalization. *International Journal of Conflict and Violence*, 6 (1), 4–10.
- Hogg, Kruglanski & van den Bos. (2013). Uncertainty and the Roots of Extremism. *Journal of Social Issues*, 69, (3), 407–418.
- Moghaddam, F. M. (2005). A Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60 (2), 161–169.
- Sieckelinck, S., & Gielen, A. (2018). Protective and Promotive Factors Building Resilience Against Violent Radicalisation. RAN Issue Paper 4/2018.
- Schmid, A. P. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. ICCT Research Paper, 97(1), 22.

²² ks. esim. Festinger, 1954; Festinger, 1957.

MIKÄ ON VERKON ROOLI VÄKIVALTAISESSA RADIKALISOITUMISESSA JA ÄÄRIAJATTELUSSA?

Sosiaalinen media ja sen mahdollistama verkkoviestintä on väkivaltaisten ääriliikkeiden toiminnan kannalta erittäin olennaista. Sosiaalisen median alustat mahdollistavat liikkeen käytännön toiminnan organisoimisen ja tarjoavat paikan käydä liikkeen sisäistä keskustelua sekä viedä aatteellista viestiä laajemmin liikkeen ulkopuolelle.

Nykykäsityksen mukaan verkko itsessään ei radikalisoi, mutta se luo lisää mahdollisuuksia radikalisoitua. Verkon kautta yhteydenpito muihin samanmielisiin on mahdollista vuorokaudenajasta ja maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Siinä missä ennen sosiaalisten suhteiden luominen on rajoittunut maantieteellisesti lähiympäristöön, on verkon välityksellä mahdollista ohittaa maantieteelliset haasteet ja löytää samanmielisiä kontakteja laajemmin. Verkkoympäristössä tiedonjako pirstaloituu ja tietyn aihepiirin ympärille muodostuu omat yhteydenpitokanavansa, joihin samanmieliset ihmiset hakeutuvat. Kun tiedonjako keskittyy tietyille temaattisesti jakautuneille foorumeille, ei vastakkaisia näkökulmia tule vastaan yhtä helposti kuin reaali maailman sosiaalisissa kontakteissa. Näin myös esitetty viesti vaikuttaa vakuuttavammalta, kun vasta-argumentteja ei esitetä. Tutkijat puhuvatkin verkosta kaikukammiona, jossa yksilö saa vahvistusta omille (ääri)ajatuksilleen. Verkkoympäristö luo samanmielisyyden lisäksi helposti illuusion siitä, että samoin ajattelevien ryhmä on suurempi kuin se tosiasiasa on.

Netissä samanhenkiset ihmiset voivat saada vastakaikua ajatuksilleen ja verkostoitua. Kuva:Tussitaikurit Oy.

Verkon rooli ääriajattelun ja sen retoriikan normalisoimisessa on merkittävä. Netti ei ole muusta maailmasta irrallinen ympäristö, vaan yhtä lailla osa ihmisten sosiaalista todellisuutta. Verkkoympäristössä vaikuttavat samankaltaiset sosiaalisen todellisuuden lainalaisuudet kuin reaali maailmassa, mikä tarkoittaa sitä, että myös verkkofoorumeille muodostuvat vähitellen omat normikoodistonsa. Samanmieliset ihmiset hakeutuvat jo valmiiksi suhteellisen samalla tavalla ajattelevien seuraan ja sosiaalisia ryhmiä muodostuu tiettyjen aihepiirien ympärille. Seläisten mielipiteiden ilmaiseminen, joita reaali maailmassa pidetään yleisesti paheksuttuina (esimerkiksi rasistiset tai ennakkoluuloiset asenteet), mahdollistuu näissä samanmielisten ihmisten verkkoryhmissä eri tavalla. Tavallisesti paheksuttujen asenteiden ilmaisemisesta tekee verkossa helpompaa paitsi samanmielisten seura myös verkon tarjoama anonymiteetti. Tunnistamattoman nimimerkin takaa on matalampi kynnyks esittää kyseenalaisia kommentteja. Estottomia ja radikaaleja ulostuloja ruokkii myös verkon epähierarkkinen ja pitkälti sensuroimaton rakenne, mikä luo keskustelijalle hyväksyttävyyden kokemusta.

Lisäksi verkko yksinkertaisesti tuo informaation ja uudet ajatukset lähemmäksi yksilöä. Verkosta on helppoa ja vaivatonta löytää itseä kiinnostavaa ja omaa maailmankuvaa ylläpitävää sisältöä. Reaali maailmassa yksilö todennäköisemmin kohtaa eriäviä näkemyksiä ja erilaisia ihmisiä, mutta verkossa keskustelun keskittyminen tietyille foorumeille poistaa juuri tämän tärkeän fyysisen maailman totuuden. Verkkoympäristö voi siis vahvistaa yksilön ajatuksia, tarjota uusia sosiaalisia verkostoja sekä täydentää jo olemassa olevia suhteita. Verkko ja etenkin sosiaalinen media voivat siis toimia väylänä merkittävien ja radikalisoitumisen kannalta olennaisten sosiaalisten suhteiden luomisessa.

Ensimmäinen kontakti ääriajattelusta kiinnostuneen henkilön ja jo radikalisoituneen ääriajattelijan välillä voi tapahtua ja usein tapahtuukin sosiaalisen median kanavilla, kuten Twitterissä, Facebookissa tai Telegramissa. Myös verkon videopelialustoilla ja niiden yhteydessä olevissa chatroomeissa tapahtuu edellä mainitun kaltaista viestintää. Ensimmäinen kontakti kuitenkin harvoin on suoraa värväämistä, vaan pikemminkin ideologisen tai uskonnollisen materiaalin jakamista. Mikäli yhteydenpito jatkuu ja kiinnostunut henkilö liittyy rajatumille keskustelukanaville, tarjottu materiaali muuttuu yhä radikaalimmaksi ja suoremmin väkivaltaan kannustavaksi. Tällaisen toiminnan havaitseminen avoimessa verkossa voi kuitenkin olla hankalaa, koska radikaalimpi sisältö jaetaan usein pimeän verkon puolella. Esimerkiksi suuri osa jihadistisesta sisällöstä on siirtynyt pois julkisesta verkosta. Tähän on vaikuttanut muun muassa se, että vuoden 2015 jälkeen teknologiayritykset ovat aktiivisemmin panostaneet väkivaltasisällön poistamiseen.

Verkon radikalisoivaa vaikutusta pohtiessa on kuitenkin tärkeää pitää mielessä, ettei tutkimuksissa ole saatu näyttöä siitä, että verkko yksinään radikalisoisi. Sen sijaan vaikuttaa siltä, että verkkokontaktit pikemminkin täydentävät kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja helpottavat yhteydenpitoa samanmielisten ihmisten kanssa. Valtaosa väkivaltaisiin tekoihin johtaneista tapauksista on sisältänyt sosiaalista kontaktia myös reaali maailmassa. Tutkimustieto ei tue väitettä siitä, että yksilö radikalisoituisi täysin verkkosisällön vaikutuksesta, vaan radikalisoitumisprosessiin näyttää aina liittyvän vähintään jonkinlaista verkon ulkopuolista sosiaalista kontaktia.

Sisältökuplat ja tunteisiin vetoaminen

Sosiaalisen median yleistymisen myötä siitä on tullut yksi merkittävimmistä kommunikoinnin välineistä. Perinteiset mediatilat ovat menettäneet vaikutusvaltaansa ja näkyvyyttään, kun yhä useampi turvautuu sosiaaliseen mediaan ja pirstaloituneempiin uutiskanaviin näkemysten jakamisen väylänä. Ajatus siitä, että globaali verkko yhdistää ihmisiä ja mahdollistaa erilaisten näkemysten vuoropuhelun, vaikuttaa nykytutkimuksen valossa varsin naiivilta. Lähes kaikki some-jätit, Facebook ja Google mukaan lukien, ohjaavat käyttäjiä sellaisen informaation äärelle, josta heidän oletetaan pitävän. Suosittelualgoritmit keräävät valtavan määrän käyttäjäsensitiivisiä dataa, jonka perusteella ne päättävät minkälaisista sisällöistä kullekin käyttäjälle kannattaa näyttää. Sosiaalisen median käyttäjä voi siis sekä tietoisesti että tiedostamattaan määrittellä minkälaisista sisällöistä hänen uutisvirrassaan (engl. *newsfeed*) näytetään ja esimerkiksi piilottamaan sellaisen sisällön, johon ei halua jatkossa törmätä. Tämä on mekanismi, jonka kautta some-alustoilla syntyy helposti samanmielisten kuplia (engl. *filter bubbles*), joita suosittelualgoritmit edelleen vahvistavat suodattamalla käyttäjäsensitiivisiä sisällöitä.

Sosiaalisen median toimintalogiikka perustuu pitkälti voimakkaiden tunteiden herättämiseen. Käyttäjä koukuttuu emotionaaliseen ärsykykseen, jota algoritmit pyrkivät (ja pystyvät) rajoittomasti tarjoamaan. Voimakkaan tunnereaktion aikaansaamiseksi käyttäjää ohjataan kohti shokeeraavampaa ja radikaalimpaa sisältöä. Tutkimuksissa on osoitettu, kuinka erilaiset tunnetilat voivat myös tarttua verkossa. Viha, ärtymys ja ennakkoluulot toimivatkin monesti värikkäiden nettikeskusteluiden polttoaineena.

→ **On hyvä tiedostaa, että myös kuvilla ja internetilmiöiksi nousseilla meemeillä on omat viestinnälliset tarkoituksensa.**

Valtaosa sosiaalisen median sisällöstä on pääosin harmitonta, mutta on kuitenkin hyvä tiedostaa, että myös kuvilla ja internetilmiöiksi nousseilla meemeillä on omat viestinnälliset tarkoituksensa. Ne voivat käsitellä (ja usein käsittelevätkin) yhteiskunnallisesti ajankohtaisia aiheita ja esittävät yhteiskunnallista kritiikkiä. Etenkin meemeihin liittyy huumoriin verhottua vaikuttamista, minkä tavoitteena on herättää voimakkaita samaistumisen tunteita ja luoda yhteistä identiteettiä. Monia ”viraaleiksi” (engl. *viral*) nousseita meemejä on aluksi jaettu vaihtoehtomedioissa, joista ne ovat vähitellen siirtyneet laajemmille alustoille. Tutkimuksissa onkin saatu viitteitä siitä, että verkon laittamalla käyty keskustelu (esim. *Reddit*, *4chan*) vaikuttaa myös siihen,

minkälaisista sisältöistä verkossa laajemmin jaetaan. Valeutiset ja muu propaganda voivatkin päätyä valtaverkkoon juuri edellä mainittujen kaltaisten vaihtoehtomedioiden kautta. Eräissä tutkimuksissa²³ huomattiin, että valeutiset leviävät Twitterissä nopeammin ja niitä myös jaetaan useammin kuin todenmukaista informaatiota, etenkin kun kyseessä on poliittinen sisältö. Valeutisten vetoavuus perustuu osittain siihen, että niissä esitetty informaatio on uutta ja radikaalia ja täten herättää voimakkaita tunteita. Tunteisiin vetoaminen onkin monen ääri liikkeen verkkoviestinnän tavoite.

Verkkoviha

”Vihapuhetta ovat kaikki sellaiset ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismia tai muuta vihaa, joka pohjautuu suvaitsemattomuuteen.”²⁴

Ääriajattelu ei aina ilmene suoraan fyysisenä väkivaltana, vaan se voi näyttäytyä myös väkivaltaa ihannoivan, siihen kannustavan tai yllyttävän puheen kautta. Vihapuhe ja propaganda voidaan nähdä ikään kuin yhtenä ääriajattelun ilmentymänä tai vähintäänkin sitä rakentavana tekijänä. Toisaalta täytyy kuitenkin huomioida, ettei kaikki vihapuhe suinkaan ole ideologisesti motivoitunutta, vaan sitä voidaan käyttää myös muihin tarkoituksiin. Ääri liikkeen retoriikka on joka tapauksessa jyrkkää ja vahvasti polarisoivaa ja sisältää usein väkivaltaa oikeuttavia piirteitä. Sosiaalisen median nopean kasvun ja muun verkkoviestinnän yleistymisen myötä myös verkkoviha ja vihapuhe ovat huomattavasti toistuvampi ilmiö. Tämä näkyy myös esimerkiksi poliisin viharikostilastoissa: vuonna 2015 poliisin tietoon tulleiden viharikosten määrä kasvoi yli 50 % edelliseen vuoteen verrattuna²⁵ eikä verkkokeskusteluiden aktiivisuus ainakaan viittaa siihen, että ilmiö olisi vähentymässä. Tutkimusten mukaan Internetin vihasisällöstä merkittävä osa jaetaan sosiaalisen median alustoilla, kuten Facebookissa tai Youtubessa. Keskustelupalstoilla näkyvä vihasisältö on erityisen yleistä Suomessa.

Verkossa käytävät keskustelut eivät ole irrallisia muusta sosiaalisesta maailmasta, vaan ne heijastelevat suoraan yhteiskunnallista tilannetta. Mitä polarisoituneempi ja kärjistyneempi yhteiskunnallinen ilmapiiri on, sitä voimakkaampaa ja polarisoituneempaa on myös verkkokeskustelu. Verkossa tapahtuvasta kommunikoinnista puuttuu kasvokkain kohtaaminen ja sen vuoksi negatiivisten tunteiden ja ajatusten ilmaisemisen kynnys on verkossa matalampi kuin reaali maailmassa. Tämä tietenkin madaltaa kynnystä myös vihapuheeseen.

Vihapuhe loukkaa tarkoituksenmukaisesti toisen ihmisen oikeuksia ja sen seuraukset ovat kauaskantoisia. Jatkuva vihapuheelle altistuminen muovaa ihmisten käsityksiä vihapuheen kohteena olevasta ryhmästä ja lisää ennakkoluuloja sitä kohtaan niin perustavanlaatuisesti, että vihapuheen kohde saatetaan nähdä alempiarvoisena. Tutkimuksissa tämän on havaittu tapahtuvan jopa emotionaalisella tasolla: kun vihapuhetta todistetaan jatkuvasti, se ei enää synnytä samantyyppistä kielteistä tunnereaktiota. Negatiivisen tunnekokemuksen puute taas vaikuttaa viestin sisällön omaksumiseen: ilman negatiivista tunnereaktiota ihminen on taipuvaisempi uskomaan vastaanottamansa viestin sisällön. Tutkimuksissa on myös havaittu, että mitä nuorempi internetin käyttäjä on, sitä todennäköisemmin hän päätyy vihasisällön pariin. Riskialtista tästä tekee erityisesti se, että nuori on kokematon erottelemaan ja tarkastelemaan kriittisesti kohtaan maansa sisältöä, mikä saattaa johtaa vihasisällön omaksumiseen.

Vihapuhetta koskevissa tutkimuksissa on huomattu²⁶, että vihamielisiä viestejä kirjoittavat useammin miehet. Vihapuheen tuottajilla on usein muita heikommalla sosiaalisilla suhteilla reaali maailmassa ja he samaistuvat voimakkaasti verkkoyhteisöihin. Moni ”verkkovihaaja” kokee myös itse olevansa uhri, mikä sinänsä ei ole uusi ilmiö. (Uhritutkimuksissa on huomattu, että väkivallan tekijöillä omat uhrikokemukset ovat yleisempiä²⁷.) Nämä ovat samoja tekijöitä, joita asiantuntijoiden mukaan voidaan löytää myös radikalisoitumisen taustalta. Vihapuhe ja verkkoviha ilmiönä ei siis ole lainkaan yhdentekevä väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ääriajattelun tarkastelussa.

²³ Vosoughi, Roy & Aral, 2018.

²⁴ Euroopan neuvoston ministerikomitea (R 97 20).

²⁵ Sisäministeriö, 3/2017.

²⁶ ks. esim. Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017.

²⁷ ks. Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017.

Verkon vaikutukset väkivaltaiseen radikalisoitumiseen pähkinäkuoressa

- Verkko luo lisää mahdollisuuksia radikalisoitua, mutta ei itsessään radikalisoi: väkivaltaiseen radikalisoitumiseen liittyy lähes aina myös reaali maailman kontakteja.
- Verkko luo kaikukammion, eli mahdollistaa sellaisen keskustelu ympäristön, jossa vastakkaisia näkemyksiä ei esitetä.
- Verkko normalisoi ja rakentaa ääri liikkeen ennakkoluuloista ja suvaitsemattomuuteen pohjautuvaa, ihmisoikeuksia loukkaavaa retoriikkaa.
- Verkko luo illuusion siitä, että samoin ajattelevien ryhmä on suurempi kuin se tosiasia on.
- Verkko häivyttää ja/tai poistaa mahdolliset maantieteelliset haasteet ja viestintään liittyvät hierarkkiset erot.

Lähteet:

- Von Behr, I., Reding, A., Edwards, C., & Gribbon, L. (2013). Radicalisation in the digital era.
- Bjelopera, J. P. (2013). American jihadist terrorism: Combating a complex threat. DIANE Publishing.
- Fowler, J. H., & Christakis, N. A. (2008). Dynamic spread of happiness in a large social network: longitudinal analysis over 20 years in the Framingham Heart Study. *Bmj*, 337, a2338.
- Keipi, T., Näsi, M., Oksanen, A., & Räsänen, P. (2016). Online hate and harmful content: Cross-national perspectives. Routledge.
- Oksanen, A., Hawdon, J., Holkeri, E., Näsi, M., & Räsänen, P. (2014). Exposure to online hate among young social media users. *Sociological studies of children & youth*, 18(1), 253-273.
- Ribeiro, M. H., Ottoni, R., West, R., Almeida, V. A., & Meira, W. (2019). Auditing radicalization pathways on youtube. arXiv preprint arXiv:1908.08313.
- Soral, W., Bilewicz, M., & Winiewski, M. (2018). Exposure to hate speech increases prejudice through desensitization. *Aggressive behavior*, 44(2), 136-146.
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.

Väkivaltaisen ääriajattelun vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Väkivaltainen ääriajattelu uhkaa lapsen oikeuksia, hyvinvointia ja kehitystä monella tavalla. Lapsella on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) turvaama oikeus sellaiseen kasvuympäristöön, joka tukee lapsen yksilöllistä kehitystä ja moraalista kasvua.

Ahdasmielinen ja väkivaltainen ääriajattelu on vahingollista lapsen kehitykselle, koska se altistaa mustavalkoisille ja ehdottomille kategorisoinneille vastustaan moninaisuutta ja tasa-arvoa. Väkivaltaiset ääriyhmät rikkovat lapsen oikeutta hyvinvointiin ja turvalliseen kasvuympäristöön altistaen lapsen todistamaan viha- ja väkivaltapuhetta tai äärimmäisissä tapauksissa fyysistä väkivaltaa. Lapsi voi joutua suoraan ääri liikkeen harjoittaman väkivallan kohteeksi tai kasvaa kriisialueella, jossa ääri liike on väkivaltaisine aatteineen vaikuttanut. Lapsen oikeuksien kannalta on myös ongelmallista, jos lapsi kasvaa ääri liikkeen sisällä ja joutuu pienestä pitäen eristyksiin muusta sosiaalisesta maailmasta. Oman lukunsa yhtälöön tuo myös niin kutsuttu värväys tai rekrytointi, jonka kohteeksi lapsi tai nuori voi joutua.

Lapsen kehitys on vahvasti riippuvainen muista ihmisistä ja sosiaalisen ympäristön tarjoamista virikkeistä, minkä vuoksi lapset ja nuoret ovat erityisen riskialttiissa asemassa kaikkeen sosiaaliseen vaikuttamiseen ja propagandaan nähden. Lapsi ottaa mallia ympäristöstään: ensin oman lähipiirinsä aikuisista, sitten myös muista saman ikäisistä, kuten omista sisaruksistaan, ja myöhemmin myös kavereistaan. Sosiaalisen oppimisen painopiste siirtyy iän karttumisen myötä yhä enemmän nuoren omiin kavereihin ja kodin ulkopuolelta tuleviin sosiaalisiin malleihin. Nykypäivän globaalissa verkon yhteen kytkemässä maailmassa nämä ihailut sosiaaliset mallit voivat löytyä yhä useammin myös verkosta. Kaikki ääri liikkeet kohdistavatkin propagandaansa lapsiin ja nuoriin yhä enemmän ja enemmän verkossa.

Väkivaltaisen ääriajattelun vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat selkeimmin havaittavissa kriisialueella eläneiden lasten kohdalla. Jatkuva väkivallan pelko, väkivallan todistaminen ja itseän tai omiin läheisiin kohdistuva väkivalta luo lapselle valtavaa turvattomuuden kokemusta ja altistaa jatkuvalla toksiselle stressille, jonka taas tiedetään olevan haitallista sekä lapsen psyykkiselle että fyysiselle terveydelle, esimerkiksi aivojen kehitykselle. Lisäksi jatkuva väkivallan pelko ja stressi rajoittavat lapsen sosiaalista elämää. Äärimmillään tämä voi johtaa lapsen tasapainoiselle kehitykselle kriittisten virikkeiden puutteeseen, mikä taas on yhteydessä **psykososiaalisen** kehityksen ongelmiin. Ahdistuneisuus, aggressiivisuus ja huolestuneisuus ovat pelon lisäksi tyypillisiä kokemuksia kriisialueilla eläneillä lapsilla. Traumaattisten kokemusten ja psyykkisten ongelmien yhteys on kiistatonta.

Jyrkän ja mustavalkoisen ääriajattelun ilmapiiri aiheuttaa tiukat raamit lapsen **sosiaaliselle** kehitykselle. Ääri liikkeissä erilaisuutta ei suvaita ja esimerkiksi sukupuolten väliset roolit ovat usein tiukkoja ja ehdottomia. Kun lapsi tai nuori kasvaa tällaisessa ympäristössä ja sisäistää sen keskeisimmät aatteelliset perusteet, hän oppii helposti tiedostamattaankin toistamaan aatteellisen suvaitsemattomuuden kaavaa. Tämä johtaa helposti kapean maailmankuvan kehittymiseen, koska saatavilla ei ole muita vaihtoehtoisia toimintamalleja. Toisaalta tällaisessa tilanteessa lapselle voi myös syntyä voimakkaita sisäisiä ristiriitoja, mikäli hän kokee edustavansa jotakin, mitä ääri liikkeen sisällä ei hyväksytä. Ahdasmielisessä ympäristössä kasvaneelle lapselle jää vain hyvin vähän vaihtoehtoja oman identiteetin luomiselle, mikä usein palvelee ääri liikkeen tarkoituksia.

Väkivaltainen ääriajattelu vaikuttaa myös lapsen ja nuoren **kognitiivisten kykyjen** kehittymiseen. Varhaisnuoruuden ajattelu on tyypillisesti melko mustavalkoista ja ehdotonta, mutta iän myötä ajattelu muuttuu joustavammaksi ja nuori oppii huomioimaan ja vähitellen hyväksymään useita erilaisia näkökulmia. Ympäristön vaikutuksilla on tässä kehitysvaiheessa suuri rooli. Nuori saattaa kokea vetoa ääriliikkeiden yksinkertaistettuun ja helppoja vastauksia tarjoavaan maailmaankuvaan, minkä vuoksi on tärkeää, että nuorelle tarjotaan myös muita vaihtoehtoisia ajatusmalleja. Sosiaalinen ympäristö on avainasemassa haastamassa nuoren ajattelua ja viemässä sitä eteenpäin.

On kuitenkin hyvä muistaa, että kriisialueella elävien lasten kohtalo on hyvin äärimmäinen esimerkki ääriajattelun vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Länsimaissa vaikutukset ovat jokseenkin saman suuntaisia, mutta eivät ilmene yhtä radikaalilla tavalla. Länsimaissa, kuten Suomessa, keskeisin huolenaihe liittyy ääriliikkeiden harjoittamaan viha- ja väkivaltapuheeseen, jolla on kahtalaisia vaikutuksia: se pyrkii legitimoimaan vihaa tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan ja vetoamaan uusiin mahdollisiin kannattajiin. Etenkin sellaiset nuoret, jotka syyistä tai toisesta kokevat turhautumista vallalla olevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan, ovat ääriliikkeen näkökulmasta kannattava vetoavan viestinnän kohde. Irrallaan ilmiöstä eivät myöskään ole ne länsimaissa asuvat ihmiset, jotka joutuvat väkivaltaisten ääriliikkeiden lietsoman vihan kohteeksi (esim. maahanmuuttajat ja seksuaalivähemmistöt).

Lähteet:

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Haettu osoitteesta: https://unicef.studio.crasman.fi/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN). (2018). Vulnerable children who are brought up in an extremist environment. RAN Ex Post Paper, 6/2018.

Radicalisation Awareness Network (RAN). (2018). Building resilience among young children raised in extremist environments – specifically child returnees. RAN Ex Post Paper, 7/2018.

OSA 2 - HAVAINTOJA VERKOSTA

Yksi tämän katsauksen päämäärinä on ollut tarkastella verkkoon suunnatun selvitystyön kautta, miten väkivaltainen ääriajattelu ilmenee ja leviää suomenkielisissä verkkoympäristöissä. Tiedonkeruun apuna on käytetty crawler-työkalua, jonka avulla avointa verkkodataa on voitu tarkastella systemaattisemmin. Selvitystyössä on tarkasteltu suomenkielisiä verkkokeskustelufoorumeja²⁸, blogeja ja uutisviestien kommenttipalstoja. Lisäksi tiedonkeruu on ulotettu sellaisiin globaaleihin sosiaalisen median alustoihin, joilla keskustelua käydään myös suomeksi²⁹. Tarkasteltu verkkodata on julkaistu vuosien 2015–2018 sekä vuoden 2019 ensimmäisen puoliskon aikana. Dataa on haettu sekä yksittäisten sanojen ja termien tarkkuudella, että muutamilla erilaisilla sanaryhmillä, joiden on havaittu usein esiintyvän yhdessä. Fokusoinnissa on hyödynnetty valtioneuvoston vihapuhetta koskevan julkaisun³⁰ ja äärioikeiston retoriikkaa tarkastelevien tutkimusten³¹ tekemiä havaintoja. Lisäksi kriteerinä on ollut esiintyvyys: huomio on kohdistettu sellaisiin keskusteluaiheisiin, jotka ovat olleet jokseenkin toistuvia.

Tavoitteena on ollut pureutua siihen, minkälaista keskustelua verkkoympäristössä käydään ja miten tämä keskustelu suhteutuu muuhun yhteiskunnalliseen kommentointiin. Lähtökohtana on ollut väkivaltaiseen ääriajatteluun liittyvä tutkimustieto ja pyrkimyksenä tarkastella, pätevätkö tutkimuksen osoittamat lainalaisuudet myös suomalaisessa verkkoympäristössä. Tämän osion kappaleet sisältävät otteita avoimesta verkosta löytyneistä keskusteluista. Esitetyillä lainauksilla on tarkoitus osoittaa, minkälaista loukkaavaa, dehumanisoivaa ja väkivaltaista kannustavaa sisältöä verkosta löytyy. Lainaukset on liitetty tekstiin sellaisenaan ja sisältävät paikoin loukkaavaa ja väkivaltaista retoriikkaa, mutta ne myös tekevät näkyväksi sen, minkälaista keskustelua suomalaisilla verkkofoorumeilla käydään. Lainausten tarkoitus ei ole antaa avoimen rasistisille ja ihmisarvoa loukkaaville kommentteille näkyvyyttä, vaan havainnollistaa verkossa käytävän keskustelun luonnetta esimerkkien avulla.

Tehdyn selvitystyön perusteella näyttää siltä, että kansainvälisen tutkimustiedon viitoittamat lainalaisuudet pätevät suurilta osin myös suomalaisissa verkkoympäristöissä. Verkko näyttää toimivan niin sanottuna kaikukammiona, jossa samanmieliset ihmiset saavat tukea radikaaleillekin ajatuksilleen. Verkkoyhteisöissä rakennetaan yhteistä sosiaalista identiteettiä samoin ajattelevien kesken, ja samalla pyritään normalisoimaan väkivalta- ja vihapuhetta. Väkivaltaista sisältöä löytää verkosta varsin vaivattomasti, ja näyttää siltä, että väkivaltapuheen kautta myös ääriajattelu saa tukevampaa jalansijaa. Väkivaltainen ääriajattelu näkyy eritoten sellaisilla foorumeilla, jotka ovat selvästi aiheeseen profiloituneita, eli syntyneet tietyn teeman tai aihepiirin ympärillä käytävän keskustelun kanaviksi.

Tämän selvitystyön perusteella vaikuttaa siltä, että avoimilla verkkofoorumeilla käytävä keskustelu mukaillee ääriilikkeiden jakaumaa Suomessa: äärioikeistolaiseen maailmankuvaan istuvaa keskustelua käydään eniten, ja tätä haastetaan jonkin verran erityisesti äärivasemmistolaisen käyttämällä foorumeilla. Uskonnolliseen ja jihadistiseen väkivaltapuheeseen viittaavaa suomenkielistä sisältöä on avoimessa verkossa hyvin marginaalisesti. Uskonnollisen ääriajattelusisällön niukka esiintyvyys lienee ainakin osittain seurausta viime vuosien järjestelmällisestä terrorismin vastaisesta verkkosodasta. Sosiaalisen median alustat ovat kehittäneet algoritmejaan tunnistamaan avoimen väkivaltaista sisältöä tehokkaammin, ja esimerkiksi väkivaltaiseen jihadistiseen sisältöön viittaavat julkaisut poistetaan avoimesta verkosta nopeasti. Tämä on osaltaan pakottanut myös uskonnollista terrorismia harjoittavat järjestöt kehittämään uusia viestintätapoja.

²⁸ esim. Suomi24, Vauva.fi, Kaksplus, Hommaforum, Ylilauta.

²⁹ Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, Reddit, Google+.

³⁰ Valtioneuvosto, 57/2019.

³¹ ks. esim. Sakki & Petterson, 2016.

Tutkimusten mukaan esimerkiksi väkivaltainen jihadistinen sisältö on siirtynyt viime vuosina vahvemmin anonyymiverkkoon (esim. Tor) tai suljetuille verkkoalustoille. On myös todennäköistä, että uskonnollista keskustelua käydään suomen sijaan pitkälti muilla kielillä.

Suomen poliittisen spektrin äärilaitojen keskustelu verkossa vaikuttaa niin ikään mukailevan tutkimuksen esiin tuomia havaintoja. Äärivasemmiston suosimilla keskustelufoorumeilla keskustelu vaikuttaa keskittyvän pitkälti äärioikeiston ideologian vastustamiseen ja se sisältää pilkkaavia sävyjä. Äärioikeistomielisten keskusteluforumien retoriikassa vihamielisyys vaikuttaa korostuneemmalta ja keskustelun sisällössä on enemmän väkivaltaa oikeuttavia piirteitä.

”Hei mulla olis idea: NAPALMIA PÄÄLLE! miksei me vaan yksinkertaisesti hävitetä tota uskonto ja niiden edustajia”

keskustelija sivustolla Riippumatonmedia, 17.4.2016

”Vitun syöttöporsas maanpetturi sietäis tehdä saman johtopäätöksen kuin Juudas teki. Toivon vaan että helvetti on olemassa niin tuo katolinen vittusaatana joutuu yhdeksänteen helvettiin Juudaksen kaveriksi”

keskustelija Ylilaudalla, 13.6.2017

Suoraa ja avointa väkivaltaisen ääri liikkeen jäseneksi värväämistä ei tehdyn selvitystyön puitteissa löytynyt. Tämä voinee johtua siitä, että vaikka väkivaltaista äärisisältöä jaetaan netissä avoimesti, varsinaisen toimintaan liittyminen ja väkivaltaisiin tekoihin kannustaminen tapahtuu pääsääntöisesti muilla alustoilla. Tämä mukailee myös sisäministeriön³² havaintoja.

Verkko kaikukammiona

Tiettyjen aihepiirien ympärille (kuten maahanmuutto, monikulttuurisuus ja naisviha) vaikuttaa muodostuneen verkkoyhteisöjä, joissa samanmielisyys on hyvin ilmeistä. Keskustelu keskittyy usein yhteen näkökulmaan, eikä siitä poikkeavan mielipiteen esittänyttä päästetä helpolla, vaan tätä vastaan saatetaan hyökätä useamman keskustelijan voimin rajua ja alentavaakin kieltä käyttäen. Vaikuttaa siltä, että näissä verkkoyhteisöissä vallitsee tietyt ajattelun ja ilmaisun tavat, ja niihin on muodostunut omanlaisensa keskustelukulttuuri (esim. Ylilauta, jolla oma slanginsa).

Verkkokeskustelijat tarttuvat paljon toistensa kirjoituksiin ja vievät niissä esitettyjä pointteja pidemmälle, ikään kuin yllyttäen radikaalimpaan ja vielä uskaliaampaan kommentointiin. Toisaalta verkkoympäristössä on kuitenkin hyvin vaikea erottaa, kuinka suuri osa puheenvuoroista edustaa kirjoittajien oikeita mielipiteitä, koska niin sanottu trollaaminen (eli sellaisten viestien lähettäminen, joilla tarkoitus on häiritä ja kärjittää keskustelua) on vahvasti läsnä useimmilla verkkofoorumeilla. Merkittävää on kuitenkin se, että verkossa legitimoidaan tiettyjä puhetapoja, joten myös trollaaminen palvelee ääri liikkeiden tarkoitusta ja ylläpitää väkivaltaista keskustelua. Tämän kartoituksen perusteella selvästi trollaamiseksi tulkittavaa kommentointia esiintyy erityisesti äärioikeistomielisillä foorumeilla.

”Oma unelma että tulis joskus pimeellä kujalla vastsan. Vitun huora saatana raiskaisin sen. Vitun siima saatana! Polttaisin myös talon ja söisin sen lapset.”

keskustelija Ylilaudalla, 1.12.2018

”Jos kyseessä olisi täysi-ikäinen huora, joka tietoisesti meni neekeriraiskaajien lähioon pyörimään vähäpukeisena ja tuli raiskatuksi, niin silloin huora sai mitä tilasikin.”

keskustelija Ylilaudalla, 10.12.2018

³² Sisäministeriö, 14/2019.

Keskustelun fokuoituessa tiiviisti tietylle, samanmielisten ihmisten käyttämälle foorumille, on se omiaan lisäämään kaikukammioimaista vaikutelmaa. Oma aatemaailma nähdään paitsi yliver-taisena myös vallitsevampana muihin merkityssysteemeihin nähden. Vihamielisiä ja loukkaavia ulostuloja ei kyseenalaisteta, vaan näkemysten haastamisen sijaan jaettua mielipidettä tuetaan ja pönkitetään luoden ryhmälle yhteistä identiteettiä. Yhteisen identiteetin luomisen keskiössä on keskustelijoiden yhdessä jakama käsitys maailmasta ja sen toimintaperiaatteista. Verkossa tämä yhteisesti jaettu maailmankatsomus voi perustua, ja tehdyn selvitystyön perusteella vai-kuttaakin perustuvan, yhä useammin jaettuun vihan kohteeseen tai yhteisesti maalailtuun uhka-kuvaan.

Keskustelija 1. ”Naistutkimus aloitti asemoimalla itsensä vain aktivisteiksi. Ala jossa ei ole mitään mielekästä tutkimusta, mutta vain tarkoitus tuottaa mahdollisemman paljon mahdollisemman radikaaleja aktivisteja. Muut alat seuraavat perässä. Ensimmäisenä tietenkin ilmasto”tiede”.”

Keskustelija 2. ”Sitäpaitsi pelko väestönvaihdosta ja Euroopan islamisoinnista on paljon konkreetti-semppi ja ajankohtaisempi kuin joku ilmastonmuutos, josta kukaan ei tiedä mitään varmaa voiko ihminen yleensä siihen mitenkään edes vaikuttaa. Luonnonvoimia vastaan on turha tapella.”

Keskustelija 3. ”Totta. Väestöräjähdykseen verrattuna ilmastonmuutos on Ö-luokan ongelma, jota vasemmistovihreä media toitottaa, että ei tarvitsisi puhua siitä varsinaisesta ongelmasta.”

Keskustelija 1. ”Olemme sysänneet maapallon ilmaston punavihreällä politiikalla peruuttamattomasti muutoksen tilaan, johon ei ole pikaisia korjauksia. Eikä varsinkaan jonkun 16-vuotiaan asperger + fetaali alkoholisyndrooma -potilaan johtamana. Voi yökötys mikä tapaus Greta on, hän on hyväksikäytetty kehi-tysvammaisen lapsi.”

Keskustelija 4. ”Jujuhan on juuri siinä, että Greta on vihreiden profeetta, koska vammaisen pikkutyön julistusten haastaminen ne kumoavilla asia-argumenteilla on vihapuhetta.”

Keskustelija 3. ”Ei ole pienintäkään mahdollisuutta, että tuon ikäinen tyttö olisi itse kehittänyt noita ajatuksia, tai omaisi riittävää sivistystä ja ymmärrystä, saati kokemusta kyetäkseen edes puolustamaan horinoitaan.”

Keskustelija 5. ”Kun ne ongelmat eivät johdu OIKEASTI siitä väestönkasvusta. Se, että tänne kelluu neekerit on se meidän ongelmamme. Afrikan ongelmat ovat täysin eri asia, jonka oheisilmiö kelluvat neekerit ovat riippumatta siitä, kuinka paljon heitä on kotimaissaan.”

Keskustelija 1. ”[...] Oikea ongelma, kansainvaellus ja uskonsota, uhkaavat välittömästi.”

Keskustelija 6. ”Greta on aivan täysi paholaisen ruumiillistuma, kun hän luo pelkoa ja ahdistusta tyh-jästä. Häntä ei pitäisi olla olemassakaan.”

Keskustelija 3. ”[...] Ilmastouskovaisille maailmanlopun ennustajille suosittelen joukkoitsemurhaa. Paras ympäristöteko heille.”

Hommaforumilla käytyä keskustelua 03.02.2019

Väkivaltapuheen normalisoiminen

Huomionarvoista on se, miten laaja-alaisesti äärimmäistä puhetta legitimoidaan verkossa ja kuinka normaalisti paheksuttujen asenteiden ilmaiseminen (kuten ennakkoluuloiset ja rasistiset asenteet) voidaan nähdä siellä hyväksyttynä ja toisinaan jopa kannustettavana toimintana. Joillakin verkkokeskustelufoorumeilla vaikuttaa vallitsevan äärimmäisen puheen ilmapiiri, jossa maltillisempien ja useampia erilaisia näkökulmia huomioivien näkemysten ilmaiseminen on paheksuttua ja saa osakseen vähättelyä. Joihinkin verkkoympäristöihin on muodostunut sellainen ilmapiiri ja normisto, joka kannustaa mustavalkoisten ja ehdottomien näkökantojen ilmaisuun.

Verkkokeskusteluissa tehdään erityisen paljon hyvin pieniä ja hienovaraisia erontekoja, jotka isommassa mittakaavassa voidaan nähdä ääri-ideologian ja väkivaltapuheen normalisointina. Esimerkiksi se, että keskusteluissa puhutaan maahanmuuttajien sijaan maahanmuuttajista, luo jo täysin erilaisen sävyn keskustelun luonteeseen ja vaikuttaa myös sen sisältöön.

”Geelitukat ja muut maahantunkijat ovatkin nyt siivottu pois näyttämöltä ja media on kääntänyt yleisönsä katseen ilmastonmuutokseen. [...] Eli koko ilmastovouhoutuksen perimmäinen motiivi on kääntää huomioi pois haittamaahanmuuton kielteisistä vaikutuksista.”

keskustelija Hommaforumilla, 21.9.2019

”[...] kun matut joka tapauksessa raiskaavat, niin olisi oikein, jos se raiskaus osuisi niiden kohdalle, jotka matuja maahan haluavat.”

keskustelija Hommaforumilla, 19.9.2019

”Yksi puoli asiasta on unohtanut. Joidenkin tyttäret kiehnäivät matujen ympärillä ja tyrkyttävät niille plua. Sitten matu järjestää kavereilleenkin tätä plua. Miten saataisiin lutkahtavuus pois jostain tyttäristämme?”

keskustelija Suomi24-palstalla, 1.1.2019

Tällaisilla pienillä retorisilla keinoilla on todella merkittävä rooli vaarallisen puheen normalisoinnissa. Pienten, joskus melko huomaamattomien puhemuotojen variointien kautta tehdään tilaa äärimmäisille ulostuloille. Tämä vaikuttaa jälleen kerran verkkokeskusteluilmapiiriin ja foorumeille muodostuvaan normistoon. Kuten todettua, sosiaalinen media ei ole irrallinen muusta sosiaalisesta todellisuudesta, minkä vuoksi kuvatun kaltaisen keskustelukulttuurin muodostuminen ei ole lainkaan yhdentekevää. Askel verkkomaailmasta reaali maailmaan on verrattain pieni, mikä on tullut todistettua monen traagisen tapahtuman myötä.

Ihmisryhmien *dehumanisointi*, eli epäinhimillistäminen ja ihmisarvon kieltäminen, vaikuttaa olevan verkkokeskusteluissa huomattavan yleistä. Etenkin sellaiset keskustelufoorumit, joissa keskustelu on keskittynyt maahanmuutto- ja pakolaishysteriaan, tekevät dehumanisoinnista näkyvän ilmiön. Jyrkkien vastakkainasetteluiden tekeminen ja yksittäistapausten yleistäminen koskemaan koko ihmisryhmää vaikuttaa olevan verkkoympäristöissä melko toistuvaa.

”Arjalainen tulee aina voittamaan neekerit älykkydessä. Ali-ihmiset tekevät päätöksiä enemmän primitiivisen vaiston varaan. [...] kuvottaa arabien ja neekereiden käytös”

keskustelija Ylilaudalla, 30.8.2019

”Suomen viranomaiset raiskuuttavat pikkulapsia jatkuvasti näillä elukoilla. Ne ovat itsessään pelkkiä pedarituomareiden työkaluja, koska eivät eläiminä luonnollisesti itse ymmärrä tekevänsä mitään väärää.”

keskustelija Suomi24-palstalla, 21.08.2019

”Nyt on käynnissä sota partalapsia vastaan. Partaiset irakkilapset ovat Suomessa kohta ammuttavaa riistaa. Sota on julistettu tuota partalapsi joukkoa vastaan ja nyt alkaa kaupunkisota tuota partaista joukkoa vastaan. Kuollut irakki, hyvä irakki. Partalapset ulos maastamme”

keskustelija Suomi24-palstalla, 9.6.2018

”Maailman paskimpia mahdollisia ihmisiä. Saatanan eläimet.”

keskustelija sivustolla Riippumatonmedia, 3.2.2016

Verkkoviha ja vihapuhe vs. sananvapaus

Myös verkkoviha ja vihapuhe näkyvät laajalti suomalaisilla verkkoalustoilla. Jo nopea vilkaisu suosituimmille keskustelufoorumeille riittää todentamaan, että verkkovihaa kohdistetaan moniin vähemmistöryhmiin. Toistuvasti viha- ja väkivaltapuheen kohteeksi verkkokeskusteluissa joutuvat pakolaiset ja maahanmuuttajat. Myös naiseen kohdistuva vihapuhe on tehdyn selvitystyön perusteella hyvin tavallista. Tyypillistä tälle vihapuheelle näyttää olevan sen koko ryhmää leimaava luonne: yhteiskunnallisesti tai historiallisesti heikommassa asemassa olevat saavat verkossa osakseen sellaista vihapuhetta, joka leimaa tämän koko ryhmän eikä huomioi sen sisällä olevia yksilöllisiä eroja. Tämä liittyy ihmiselle tyypillisiin kognitiivisiin virhearviointeihin³³, sekä se mukaillee myös yhteiskunnan vallitsevia valtasuhteita: enemmistöryhmä nähdään usein paljon monivivahteisempänä kuin vähemmistöt, jotka tyypillisesti ja virheellisesti mielletään usein hyvin homogeeniseksi joukoksi. Yksilöllisten ominaisuuksien kieltäminen ja ihmisen näkeminen ensisijaisesti edustamansa ryhmänsä jäsenenä on vaarallinen askel kohti epähumaania keskustelukultuuria.

Tämän selvitystyön pohjalta verkon vihapuhe näyttäytyy hyvin yksipuolisena ilmiönä: sitä harjoitetaan lähinnä yhteiskunnan enemmistöryhmien toimesta. Näkyvintä se vaikuttaa olevan äärioikeistomielisillä foorumeilla, joissa keskustelukulttuuri vaikuttaa suosivan äärimmäisiä ulostuloja ja normikoodiston mahdollistavan ennakkoluuloisten ja suvaitsemattomien mielipiteiden ilmaisemisen. Säännönmukaista vaikuttaa olevan myös se, että vihapuhe rinnastetaan toistuvasti sananvapauteen.

”Suomalaiset työttömät ja realistiset laskelmat unohdetaan johdonmukaisesti väestönvaihtoon tähtäävässä propagandassa. Totuus ei ole vihapuhetta. Se on totuus.”

keskustelija Hommaforumilla, 24.11.2018

Mikäli vihapuhe kielletään, verkkokeskusteluissa se nähdään tyypillisesti sananvapauden kaventamisena ja rikkomisena. Verkkokeskusteluissa vaikuttaa monesti unohtuvan se, että sananvapauteen kuuluu myös vastuu sanoista, eikä sen varjolla saa loukata esimerkiksi toisen ihmisen ihmisarvoa tai kunniaa. Verkkokeskustelujen sensuroimattomuus vaikuttaakin olevan keskustelijoille erityisen tärkeä aspekti. Mikäli keskustelusta on poistettu jokin kommentti, monella palstalla siitä seuraa kritiikkiaalto, jossa sananvapauden toteutuminen kyseenalaistetaan kärkkäästi ja äänekkäästi. Sananvapauteen ja vihapuheeseen liittyvissä kysymyksissä verkkokeskustelijat näkivät itsensä monesti totuuden sanansaattajina, joita vastassa on valtamedia ja niin sanottu eliitti.

”Projekti on siis täydellinen menestys. Kaikki muut asiat ovat nyt toissijaisia. Teoreettiset ja potentiaaliset ilmastouhat ovat työntäneet taka-alalle ja pois mielistä konkreettisen ja akuutin väestönvaihto- ja islamisaatiouhan.”

keskustelija Hommaforumilla, 21.9.2019

”[...] Kaikkien vastuullisten toimijoiden päämäärä on toki sama kuten on ollut jo jonkin aikaa: Suomen väestön vaihtaminen mahdollisimman suurilta osin neekereihin ja islamilaisiin”

keskustelija Hommaforumilla 18.9.2019

³³ ks. esim. Tajfel & Turner, 1986; Fiske & Taylor, 1991.

Tämä näyttää olevan varsin toistuva tulkintakehys äärioikeistomielisissä ja nationalistisissa keskusteluissa, joissa niin kutsuttu eliitti yhdistetään useimmiten ihmisoikeuksien puolesta puhuviin vasemmistoajattelijoihin.

Lähteet:

Fiske, S., & Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition*. McGraw Hill. New York.

Knuutila, A., Kosonen, H., Saresma, T., Haara, P & Pöyhtäri, R. (2019). Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston kanslia.

Pöyhtäri, R., Haara, P., & Raittila, P. (2013). *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere University Press.

Sakki, I., & Pettersson, K. (2016). Discursive Constructions of Otherness in Populist Radical Right Political Blogs. *European Journal of Social Psychology*, 46(2), 156–170. Bognor Regis: John Wiley & Sons Ltd.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. Teoksessa Worchel, S., & Austin, W. G. (toim.), *Psychology of intergroup relations*. Chigago: Nelson Hall.

RADICALWEB-HANKE

RadicalWeb on Pelastakaa Lasten hanke, jonka tarkoituksena on ehkäistä nuorten hyvinvointia ja oikeuksia uhkaavaa verkkoympäristöissä ilmenevää ääriajattelua ja radikalisoitumista. Hankkeen pääpaino on nuorisotyöntekijöiden ja muiden nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten kouluttaminen väkivaltaisesta radikalisoitumisesta. Monilla nuorisotyöntekijöillä on kokemuksia ääriajattelun tai vähintäänkin kärkkään ja ongelmallisen retoriikan kohtaamisesta, mutta hankkeessa tehdyn kartoituksen mukaan tietoa ja ymmärrystä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ilmiönä tarvitaan lisää.

Nuorisotyöntekijöille on järjestetty hankkeessa kasvokkaisia, päivän kestäviä koulutuksia. Koulutuksissa on haluttu välittää ymmärrystä ilmiöstä, sen mahdollisista ilmenemismuodoista sekä sen kohtaamisesta. Lisäksi koulutuksilla on haluttu välittää ajatus, että nuorisotyö on avainasemassa väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisemisessä. Nuoren arvostava ja kuunteleva kohtaaminen on nuorisotyöntekijöiden ydinosaa, ja siksi heillä onkin hyvä asema puhua nuorten kanssa erilaisista, hankalastakin aiheista. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen tukeminen ja huomio turvalliselta aikuiselta suojaavat nuorta, ja myös nuoren tukeminen kriittisen ajattelun sekä medialukutaitojen kehittämisessä sekä maailman moninaisuuden ymmärtämisessä on tärkeä lääke ääriajattelua vastaan.

Lisäksi RadicalWeb-hankkeessa on tehty selvitystyötä väkivaltaisen ääriajattelun ja radikalisoitumisen ilmenemisestä verkossa, ja tämä katsaus on selvitystyön päätuotos. Hankkeessa haluttiin kerryttää lisää ymmärrystä väkivaltaisen ääriajattelun ilmenemisestä ja leviämisestä verkossa. Selvitystyön tarkoitus ei ole ollut tarjota tieteellisen tutkimuksen veroista tietoa ilmiöstä. Sen tarkoitus on ollut syventää ymmärrystä esimerkiksi hankkeen koulutusten tueksi. Esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden on tärkeää ymmärtää, millaiseen materiaaliin nuoret voivat verkossa törmätä.

Hanke on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

VINKKEJÄ KASVATAJILLE

- **On osa tavallista nuoruutta, että nuori esimerkiksi kiinnostuu ideologioista, muuttaa ulkoista tyyliään tai kokee poliittisen herätyksen: tällaiset muutokset voivat antaa aihetta nuoren positiiviselle huomioimiselle.** On myös tavallista nuoruutta, että nuori esimerkiksi ajattelee mustavalkoisesti tai käyttää kärkkäitä sananvalintoja. On kuitenkin ongelmallista, jos nuori esimerkiksi kiinnostuu väkivaltaisista ääriilikeistä, käyttää epäinhimillistä retoriikkaa tai oikeuttaa väkivallan käytön kokemaansa uhkaa (ihmisryhmää) vastaan.
- **Jos nuori käyttää ongelmallista, kärkäästä ja mustavalkoista retoriikkaa, kannattaa siitä keskustella hänen kanssaan lempeästi.** Kannattaa olla tarkkana, että tuomitsee esimerkiksi sananvalinnat eikä nuorta itseään. Arvostava, ystävällinen ja utelias kohtaaminen on tuloksellisempaa kuin nuoren hyssyttelemine ongelmallisten ajatusten tai sanojen äärellä. Pyri tarjoamaan nuorelle kypsempää ja monipuolisempää perspektiiviä mustavalkoisen ajatusmaailman värittämiseksi ja maailman moninaisuuden ymmärtämiseksi.
- **On tärkeää, että turvalliset ja fikset aikuiset puhuvat nuoren kanssa myös hankaliksi ja sensitiivisiksi koetuista teemoista.** Jos nuoren kanssa ei puhu itse äärimmäisiä ideologioita ruokkivista huolista (kuten maahanmuutosta), joku muu kyllä puhuu niistä hänen kanssaan – ja se joku voi löytyä ääriajattelun pariin johdattelvalta foorumilta. Hankalista aiheista puhuakseen ei tarvitse olla niiden asiantuntija: kuunteleva ja arvostava kohtaaminen on paljon ideologista argumentointia olennaisempaa.
- **Ole kiinnostunut siitä, minkälaista sisältöä nuori kohtaa ja kuluttaa verkossa.** Jos et tunne nuoren käyttämiä sovelluksia tai esimerkiksi suosikkibettajia, voit hyvin pyytää nuorta kertomaan sinulle niistä: nuori saattaa kertoa mielellään suosikeistaan. Johdattele nuorta mediakriittisyyteen pohtimalla hänen kanssaan yhdessä erilaisia mediasisältöjä. Mikä on viestin tarkoitus, kenen näkökulmaa tai intressejä se edustaa? Mitä siinä jätetään sanomatta?
- **Muista, että myönteiset ihmissuhteet, merkityksellisyden kokemus ja sosioemotionaalinen hyvinvointi suojaavat nuorta väkivaltaiselta radikalisoitumiselta ja muiltakin sosiaalisilta ongelmilta.** Väkivaltainen radikalisoituminen on sanaparina uhkaavan kuuloinen, mutta ilmiönä se ei kehity hallitsemattomasti erillään muusta sosiaalisesta maailmasta. Samat tekijät, jotka tukevat nuoren hyvinvointia elämän muillakin osa-alueilla, suojaavat nuorta myös väkivaltaiselta radikalisoitumiselta.

*Myönteiset ihmissuhteet, merkityksellisyden kokemus ja sosioemotionaalinen hyvinvointi suojaavat nuorta väkivaltaiselta radikalisoitumiselta ja muiltakin sosiaalisilta ongelmilta.
Kuva: Tussitaikurit Oy*

LOPUKSI

Tämän katsauksen ja sen puitteissa tehdyn selvitystyön lähtökohtana on ollut se, että ääriajattelu on uhkaavaa ja yhteiskunnallisesti haitallista silloin, kun se sotii yleisiä ihmisoikeuksia vastaan ja on demokratian sekä oikeusvaltioperiaatteiden vastainen. Katsauksen tavoitteena on ollut tarjota lukijalle tietoa väkivaltaisen ääriajattelun taustatekijöistä ja vaikutuksista, sekä siitä, miten se näkyy suomenkielisissä verkkokeskusteluissa.

Pohjimmiltaan radikalisoituminen ei ole yksilötason ilmiö, vaan se kytkeytyy vahvasti yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja kehitykseen. Yhteiskunnallisesti epävarmoina aikoina on tavallista, että ihmiset turvautuvat hanakammin selkeään ja yksinkertaistavaan informaatioon ympäröivästä maailmasta, jotta kontrollintunne voidaan säilyttää. Jäykkien ja tarkkarajaisten kategorioiden kautta sosiaalista todellisuutta ja sen epävarmuutta on helpompi hallita ja ymmärtää, koska sitä voidaan tarkastella muuttumattomien ”totuksien” kautta. Sosiaalisen todellisuuden epävarmuuden vastapainoksi ihminen haluaa ja tarvitsee siis jotain säännömukaista, ennustettavaa ja helposti ymmärrettävää, jottei todellisuus muutu liian kaoottiseksi ja stressaavaksi. Joustamattomiin ja jäykkiin kategorisointeihin turvautuminen kuitenkin korostaa ryhmien välisiä eroja ja lisää yhteiskunnallisten poteroiden välistä vastakkainasettelua, mikä tarjoaa hedelmällisen kasvupesän väkivaltaiselle radikalisoitumiselle.

→ **Pohjimmiltaan radikalisoituminen ei ole yksilötason ilmiö, vaan se kytkeytyy vahvasti yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja kehitykseen.**

Radikalisoituminen on yhteiskunnallisella tasolla hyvin marginaalinen ilmiö, eikä se suinkaan aina johda väkivaltaisiin tekoihin. Tämän vuoksi voi olla hedelmällistä tarkastella radikalisoitumista eri ulottuvuuksien kautta. Ajattelu, teot ja sosiaaliset verkostot luovat jokainen oman ulottuvuutensa radikalisoitumisen monimutkaisessa palapelissä.

Tämän selvitystyön perusteella voidaan todeta, että väkivaltaiseen radikalisoitumiseen viittaavaa sisältöä on avoimessa verkossa laajalti. Sitä, missä määrin avoimille verkkofoorumeille kirjottavien ihmisten ulostulot edustavat heidän todellisia ajatuksiaan, on tietenkin mahdotonta sanoa, mutta vähintäänkin puheen tasolla väkivaltaa tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan oikeutetaan aatteisiin perustuen. Toisaalta on myös hyvä huomioida, että myös puhe on jonkinasteista toimintaa. Viharetoriikan viljeleminen ja dehumanisoiva kommentointi verkossa on aktiivista toimintaa: kirjoittajalla on mahdollisuus valita ulostulonsa ja täten myös toimia toisin. Vihapuhe ei tietenkään ole täysin verrannollista väkivaltaisiin terroritekoihin eikä automaattisesti johda niihin, mutta sillä on myös roolinsa väkivaltakulttuurin legitimoinnissa.

→ **Viharetoriikan viljeleminen ja dehumanisoiva kommentointi verkossa on myös aktiivista toimintaa.**

Väkivaltainen ja toista ihmistä tai kokonaista ihmisryhmää halventava puhe on siis jo itsessään tuhoisaa, koska se normalisoi tällaista puhetta ja sen taustalla vaikuttavia asenteita. Muun muassa tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää nähdä sekä tehdä ero vihapuheen ja sananvapauden välillä/e. Toimivaan demokratiaan kuuluu oikeus ilmaista myös sellaisia mielipiteitä, jotka ovat yleisesti hyväksytyjen normien valossa epämiellyttäviä tai häiritseviä. Sellaiset mielipiteet, jotka loukkaavat toisen ihmisen perusoikeuksia ja ihmisarvoa, eivät kuitenkaan kuulu toimivaan demokratiaan, vaan yleisiä ihmisoikeuksia tulee kunnioittaa myös yhteiskunnallista kritiikkiä esitettäessä. Yhdenvertaisia ihmisoikeuksia vastustava puhe rikkoo myös Suomen perustuslakia ja näin ollen laskeutuu viharikoksen, ei sananvapauden, maaperälle.

Radikaalin toiminnan luonne on myös yksi tärkeä näkökulma, joka radikalisoitumisesta puhuttaessa kannattaa huomioida. Yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelu ongelmakohtia esiin nostamalla ja niistä puhumalla on yhteiskuntaa kehittävä voima, jota luonnehditaan usein sanalla aktivismi. Kun yhteiskunnallista järjestystä halutaan muuttaa keinolla millä hyvänsä, on kyse toimintatavasta, jota kuvataan termillä ekstremismi. Jälkimmäinen ei kuulu toimivan demokration peruspilareihin, vaan sotii sen ydinperiaatteita vastaan. Sen erottaminen, onko kyseessä yhteiskuntaa eteenpäin vievä radikaali aktivismi (radikalismi), vai läpikotaiseen yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävä väkivaltainen ääriliike, on myös radikalisoitumisesta puhuttaessa olennaista.

LISÄTIETOA

Sisäministeriö: Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi Suomessa

<https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen>

Euroopan neuvosto: Radicalisation Awareness Network (RAN)

Suomeksi: <https://ankkuritoiminta.fi/radical-awareness-networkin-julkaisut>

Englanniksi: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers_en

The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR)

Englanniksi: <https://icsr.info/publications/>

TÄYDELLINEN LÄHDELUETTELO

- Alex .P. Schmid. (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. ICCT Research Paper.
- von Behr, I., Reding, A., Edwards, C., & Gribbon, L. (2013). Radicalization in the Digital Era; the use of the Internet in 15 case of terrorism and extremism. RAND Corporation Europe.
- Creutz, K.A. M., Saarinen, J. P., & Juntunen, M. J. (2015). Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja väkivaltainen radikalisoituminen. Helsingin Yliopisto.
- Della Porta, D., & LaFree, G. (2012). Processes of radicalization and de-radicalization. *International Journal of Conflict and Violence*, 6 (1), 4-10.
- Euroopan neuvoston ministerikomitea. (1997). Suositus No. R (97) 20. Haettu osoitteesta: https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-no-r-97-20-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-hate-speech-?_101_INSTANCE_aDXmrol0vvsU_viewMode=view
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7: 117-140.
- Festinger, L. (1957). A theory of cognitive dissonance. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fiske, S., & Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition*. McGraw Hill. New York.
- Fowler, J. H., & Christakis, N.A. (2008). Dynamic spread of happiness in a large social network: longitudinal analysis over 20 years in the Framingham Heart Study. *Bmj*, 337, a2338.
- Haslam, N., & Loughnan, S. (2016). How Dehumanization Promotes Harm. Teoksessa: Miller, A. G. (Ed.). (2016). *The social psychology of good and evil*, 2nd edition.
- Hogg, Kruglanski & van den Bos. (2013). Uncertainty and the Roots of Extremism. *Journal of Social Issues*, 69, (3), 407-418.
- Jasko, K., Webber, D., Kruglanski, A.W., Gelfand, M., Taufiqurrohman, M., Hettiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2019). Social context moderates the effects of quest for significance on violent extremism. *Journal of personality and social psychology*.
- Keipi, T., Näsi, M., Oksanen, A., Räsänen, P. (2017). *Online Hate and Harmful Content*. London: Routledge.
- Knuutila, A., Kosonen, H., Saresma, T., Haara, P & Pöyhtäri, R. (2019). Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston kanslia.
- Kramer, A. D., Guillory, J. E., & Hancock, J.T. (2014). Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(24), 8788-8790.
- Kundnani, A. (2012). Radicalisation: the journey of a concept. *Race & Class*, 54(2), 3-25.
- Malkki, L., & Pohjonen, M. (2019). Jihadistinen verkkoviestintä ja Suomi. Sisäministeriön julkaisuja, 15/2019.
- Malkki, L., & Saarinen, J. (2019). Jihadistinen liikehdintä Suomessa. Sisäministeriön julkaisuja, 14/2019.
- Moghaddam, F. M. (2005). A staircase to terrorism: A psychological exploration. *American Psychologist*, 60 (2), 161-169.
- Oksanen, A., Hawdon, J., Holkeri, E., Näsi, M., & Räsänen, P. (2014). Exposure to online hate among young social media users. *Sociological studies of children & youth*, 18(1), 253-273.
- Pöyhtäri, R., Haara, P., & Raittila, P. (toim.). (2013). *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere University Press.
- Radicalisation Awareness Network (RAN). (2018). Vulnerable children who are brought up in an extremist environment. RAN Ex Post Paper, 6/2018.

- Radicalisation Awareness Network (RAN). (2018). Building resilience among young children raised in extremist environments – specifically child returnees. RAN Ex Post Paper, 7/2018.
- Ribeiro, M. H., Ottoni, R., West, R., Almeida, V.A., & Meira, W. (2019). Auditing radicalization pathways on youtube. arXiv preprint arXiv:1908.08313.
- Sakki, I., & Pettersson, K. (2016). Discursive Constructions of Otherness in Populist Radical Right Political Blogs. *European Journal of Social Psychology*, 46(2), 156– 170. Bognor Regis: John Wiley & Sons Ltd.
- Sallamaa, D. (2018). Ulkoparlamentaarin äärioikeistoliik ehdintä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa. Helsingin yliopisto.
- Schmid, A. P. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. *ICCT Research Paper*, 97(1), 22.
- Sieckelinck, S., & Gielen, A. (2018). Protective and Promotive Factors Building Resilience Against Violent Radicalisation. RAN Issue Paper, 4/2018.
- Sisäministeriö. (2017). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisu- ja, 3/2017.
- Sisäministeriö. (2018). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Sisäministeriön julkaisu- ja, 13/2018.
- Sisäministeriö. (2016). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2016. Sisäministeriön julkaisu- ja, 23/2016.
- Sisäministeriö (2015). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2015. Sisäministeriön julkaisu- ja, 20/2015.
- Soral, W., Bilewicz, M., & Winiewski, M. (2017). Exposure to Hate Speech increases prejudice through desensitization. *Aggr Behav.* 2017;1–11.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. Teoksessa Worchel, S., & Austin, W. G. (toim.), *Psychology of intergroup relations*. Chigago: Nelson Hall.
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.
- Yhdistyneet kansakunnat. (1989). YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Haettu osoitteesta: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla.

pelastakaalapset.fi